

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta humanitních studií

Gender v textech punkové skupiny Visací zámek

Bakalářská práce

Andrea Chudobová

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

Praha 2012

Bibliografický záznam

CHUDOBOVÁ, Andrea. *Gender v textech punkové skupiny Visací zámek*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Ing. Petr Pavlík, Ph. D.

Anotace

Bakalářská práce „Gender v textech punkové skupiny Visací zámek“ pojednává o konstrukci maskulinity a femininity, jak je charakterizuje většinová společnost s patriarchálním pohlavně-genderovým systémem. Základním východiskem je sociální konstruktivismus, který předpokládá neustálé znovukonstruování reality prostřednictvím sociální interakce. Hudební subkultura punk se vymezuje vůči mainstreamové společnosti, a proto od ní lze očekávat alternativní konstrukce maskulinity a femininity. Na základě obsahové analýzy textů písní punkové skupiny Visací zámek se tato práce snaží zjistit, zda jsou konstrukce maskulinity a femininity v rámci kohorty kolem punkové skupiny Visací zámek skutečně konstruovány odlišně. Pro patriarchální společnosti je typický všudypřítomný androcentrismus, proto si práce klade za cíl posoudit také to, zda jím jsou postiženy také texty punkové skupiny Visací zámek, tedy zda jsou sexistické.

Annotation

The thesis “Gender in the lyrics of the punk band Visací zámek” deals with the construction of masculinity and femininity as its characterized by the majority society with patriarchal sex-gender system. The starting point is social constructionism, which assumes constant construction of reality through social interaction. Punk as music subculture is defined against mainstream society and therefore we can expect alternative constructions of masculinity and femininity. Based on content analysis of lyrics by punk band Visací zámek this work seeks to determine whether the construction of masculinity and femininity within the cohort around punk band Visací zámek is actually constructed differently. For patriarchal society is typical pervasive androcentrism, so the work aims to assess whether the punk band Visací zámek lyrics are affected by it, that is, whether they are sexist.

Klíčová slova

Gender, maskulinita, feminita, sociální konstruktivismus, punk, média, obsahová analýza

Keywords

Gender, masculinity, femininity, social constructionism, punk, media, content analysis

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jsem uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby moje práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a byla používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2012

.....
Andrea Chudobová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Petru Pavlíkovi, Ph.D. za čas, který mi věnoval, za ochotný přístup a za dobré rady. Mé poděkování patří také doc. PhDr. Zuzaně Jurkové, Dr. Ph.D. za cenné rady v oblasti muzikologie. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost.

Obsah

1	Úvod	2
2	Teoretická část	4
2.1	Sociální konstruktivismus	4
2.1.1	Realita každodenního života	4
2.1.2	Společnost jako objektivní realita	4
2.1.3	Společnost jako subjektivní realita	6
2.1.4	Identita	7
2.2	Jedinec a společnost z hlediska genderu	8
2.2.1	Genderové stereotypy v západním světě	8
2.2.1.1	Vliv médií	10
2.2.1.2	Ženské tělo	11
2.2.2	Genderové stereotypy u nás	11
2.2.3	Genderová socializace v raném dětství	12
2.2.3.1	Bem a její teorie utváření genderu	13
2.2.3.2	Jak rodiče vychovávají své děti	14
2.2.4	Jazykový sexismus	15
2.3	Hudební subkultury	16
2.3.1	Punk	19
2.3.1.1	Punk v západním světě	19
2.3.1.2	Punk u nás	21
2.3.1.3	Visací zámek	23
2.4	Gender v punku	24
3	Praktická část	27
3.1	Výzkumný problém a výzkumné otázky	27
3.2	Analytický postup	27
3.3	Výběr vzorku	29
3.4	Výsledky analýzy textů vydaných v letech 1988 – 1993 a 1994 – 2010 a jejich porovnání	30
3.4.1.1	Konstrukce maskulinity	30
3.4.1.2	Konstrukce femininity	37
3.4.1.3	Konstrukce vztahů	44
3.4.1.4	Zobrazení moci	47
3.4.1.5	Jazykový sexismus	48
3.4.2	Zhodnocení výsledků analýzy	49
3.4.2.1	Konstrukce maskulinity	49
3.4.2.2	Konstrukce femininity	50
3.4.2.3	Konstrukce vztahů	51
3.4.2.4	Zobrazení moci	52
3.4.2.5	Jazykový sexismus	52
4	Závěr	53
	Literatura	54
	Internetové zdroje	56
	Filmy	56
	Seznam tabulek	57

1 Úvod

V dnešním světě se mnozí cítí osamocení a nepochopení. Právě proto, že člověk potřebuje mít pocit, že někam patří, a sdílet s někým stejné hodnoty, je jedním z důležitých prvků identity členství v nějaké subkultuře (Giddens, 1999). „Birminghamská škola“ vnímá členství v subkultuře jako projev vzdoru. To se týká i subkultury punku, která se v českém prostředí prosadila v 80. letech 20. století. Normy a hodnoty této subkultury jsou úmyslně konstruovány v kontrastu k dominantní kultuře. Hudba je jednoduchá a úderná. Texty poukazují na těžký život bez budoucnosti, což se odráží i v heslu „No future“, které vyjadřuje jedno ze základních přesvědčení punku – nihilismus (Heřmanský, Novotná, 2011).

Důvodů pro vstup do punkové subkultury může být mnoho. Jedním z nich může být také odlišná představa vlastností a způsobů chování, které společnost na základě pohlaví stanovuje pro své členy (Leblanc¹, 2000). Jak bylo řečeno výše, punk se definuje v protikladu k většinové společnosti. Proto by mě zajímalo, zda a případně jak se konstrukce maskulinity a femininity uvnitř punkové subkultury liší od konstrukcí mainstreamové společnosti.

Lauraine Leblanc² (2000), která punk zkoumá z genderové perspektivy, upozorňuje na to, že muži ovládají i punkovou subkulturu a že ačkoli o sobě punková subkultura tvrdí, že je rovnostářská či dokonce feministická, ve skutečnosti to neplatí. Na druhou stranu však ženám dává prostor být asertivními a agresivními. Musí zde hledat kompromis mezi jejich vlastní ženskostí a mužností punku. Leblanc (2000) však argumentuje, že femininita a maskulinita jsou uvnitř západní punkové subkultury v řadě aspektů konstruovány jinak než v mainstreamové společnosti. Já bych ráda zjistila, nakolik to platí i v českém kontextu a konkrétně v případě textů přední punkové skupiny *Visací zámek*.

Ve výzkumu různých konstrukcí maskulinity a femininity budu vycházet ze sociálního konstruktivismu, který je spojován s knihou *Sociální konstrukce reality* (1999) od Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna. Ti vychází z předpokladu, že je sociální realita neustále znovu konstruována v procesu sociální komunikace. Při konstrukci sociální reality vnímají jako neopomenutelný právě jazyk, který jsem se rozhodla studovat. Z hlediska genderu tedy sociální konstruktivisté tvrdí, že maskulinita a femininita nejsou objektivní a neměnné, ale jsou konstruovány v určitém kulturním a společenském kontextu a proměna jejich obsahu je ve vzájemném vztahu.

¹ Vzhledem k tomu, že je moje práce genderově zaměřená, rozhodla jsem se u cizojazyčných příjmení žen nepřechylovat.

² Texty psané v anglickém jazyce píšu česky. Ve všech případech se jedná o mé překlady.

Při analýze textů se zaměřím také na jazykový sexismus. Jak totiž zdůrazňují Renzetti a Curran (2003), jazyk je zásadním aspektem při konstruování maskulinity, femininity a jejich vztahů.

2 Teoretická část

V teoretické části bych ráda přiblížila koncepty a teorie, ze kterých budu vycházet. Hned na začátku se pokusím ve zkratce vysvětlit sociální konstruktivismus, na který navážu genderovou perspektivou. Poté se pokusím shrnout historii punku a vymezit jeho základní teze, které pak provážu s genderem.

2.1 Sociální konstruktivismus

Mým základním východiskem je předpoklad, že je sociální realita neustále znovu konstruována v procesu komunikace a sociální interakce. Tato teorie je nejčastěji spojována se jmény Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna a konkrétně s knihou *Sociální konstrukce reality* (1999). Proto jsem se rozhodla tuto teorii ve zkratce nastínit.

2.1.1 Realita každodenního života

Podle Bergera a Luckmanna má svět svůj původ v lidských činnostech a myšlenkách, čímž je udržován jako reálný. Svět se skládá z bezpočtu realit, všem je však nadřazena realita každodenního života, která se nedá ignorovat, neboť je základem našeho přirozeného vnímání světa. Tato realita se nám zdá být objektivní a uvědomujeme si, že ji sdílíme s ostatními. Realita každodenního života obsahuje typizační schémata (např. muž/žena), jejichž prostřednictvím jednáme s ostatními.

Součástí této teorie je také předpoklad, že neexistuje lidská přirozenost ve smyslu biologického základu. Kromě organismu ovlivňují vývoj člověka také sociální procesy. Člověk „vytváří sám sebe“ (Berger, Luckmann, 1999: 53). Mimo daný sociální kontext nemůže být osobnost správně pochopena. Tak například příznivce punku není správně chápán mainstreamovou společností, ostatní příznivci punku mu ovšem rozumí.

2.1.2 Společnost jako objektivní realita

Za vznikem sociálního řádu stojí podle Bergera a Luckmanna lidská činnost. Díky nepřetržitosti lidské činnosti se sociální řád neustále vyvíjí. Lidská činnost podléhá habitualizaci – častým opakováním se činnost ustálí jako vzorec. Po habitualizaci následuje institucionalizace, ke které dochází „vždy při vzájemné typizaci habitualizovaných činností určitým typem vykonavatelů těchto činností“ (Berger, Luckmann, 1999: 58).

Instituce mají své dějiny, které předcházejí narození jedince. Řídí lidské chování tím, že určují jeho vzorce. Jsou vnímány jako objektivní, ale jsou výtvořem člověka. Tento vztah mezi člověkem a jeho výtvořem je dialektický a má tři složky: „Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti“

(Berger, Luckmann, 1999: 64). Jednou takovou institucí relevantní z genderového hlediska je například rodina.

Instituce však vyžadují legitimizaci. Abstraktní struktura legitimizace je vybudována jazykem. Tím, že o institucionálním řádu uvažujeme, vtiskujeme mu určitou logiku. Ta je součástí sociální zásoby vědění a je považována za danou. Soudržnost institucionálního řádu lze tedy pochopit pouze na základě vědění, které se považuje za dané. Toto vědomí je pak vštěpováno dalším generacím.

Základem sociálního řádu je typizace chování. Společnost určité činnosti připisuje určitý význam. Tento význam se stává objektivní a vykonávaná činnost pak určuje, jak aktér vnímá sám sebe. Část osoby je objektivizovaná podle sociálně dostupných typizací, tuto část pak člověk subjektivně prožívá jako odlišnou od osobnosti jako celku. Jestliže člověk vykonává typizovanou činnost, není vnímán jako osobitý jedinec, ale jako typ. Jestliže k typizaci dochází v kontextu objektivované zásoby vědění, jde o roli. Role představují typy aktérů. Ti reprezentují institucionální řád. Součástí každé role je určité vědění (jedinec ví, jak se chovat jako muž/žena, matka/otec atp.).

Přestože vzniklé instituce mají tendenci přetrvávat, není institucionalizace nevratným procesem. Činitelem společenských změn a zároveň společenským produktem je vědění. Jestliže však člověk vnímá sociální svět jako objektivní, vnímá ho jako něco, co existuje mimo něj. Zvěcněním svět přestává být vnímán jako lidský výtvar a je pojmán jako nezměnitelná skutečnost. Člověk jakožto tvůrce světa paradoxně vytváří realitu, která jej popírá. Zvěcněny mohou být také role.

Druhoplánovou objektivací významů je pak výše zmíněná legitimizace, jejíž funkcí je učinit již institucionalizované objektivace objektivně dostupnými a subjektivně věrohodnými. První fází jsou jednoduchá poučení, druhá fáze spočívá v příslovích a morálních zásadách, třetí fází tvoří explicitní teorie (úkol specialistů) a čtvrtou fází legitimizace jsou symbolické světy, které odkazují na skutečnosti jiné než každodenní zkušenosti.

Symbolické světy mají svou vlastní historii a také historii uspořádávají – veškeré události, které se ve společnosti staly, uspořádávají do celku, který zahrnuje minulost, přítomnost a budoucnost. Díky tomu má jedinec pocit, že patří ke smysluplnému celku. Pro udržení symbolického světa je nezbytná legitimizace pomocí pojmového aparátu. Problém může nastat při předávání symbolického světa další generaci, neboť může být symbolický svět vlivem nedostatečně úspěšné socializace vnímán odlišně. Jestliže začne skupina lidí uznávat odlišnou verzi symbolického světa, může dojít ke vzniku vlastní reality. Tyto skupiny jsou ovšem nebezpečné pro symbolickým světem legitimizovaný institucionální řád (příkladem může být opět punková subkultura, která může být vnímána většinovou společností jako nebezpečná). Pro udržení symbolického světa skrze pojmový aparát se proto přistupuje buď k terapii, nebo k potlačení. Terapie slouží

k zabránění skutečným či potencionálním deviantům opustit institucionalizovanou definici reality. Při potlačení pojmový aparát vyhladí vše, co je mimo symbolický svět. Popírá realitu, která do symbolického světa nezapadá (Berger, Luckmann, 1999).

2.1.3 Společnost jako subjektivní realita

Při analýze společnosti je třeba zahrnout objektivní i subjektivní realitu. Proto je třeba vnímat společnost jako dialektický proces, který se skládá z externalizace, objektivace a internalizace. Člověk svou existenci externalizuje do společenského světa a zároveň tento svět internalizuje jako objektivní realitu.

Člověk se jako člen společností nerodí, ale stává se jím, jak Simone de Beauvoir (1966) slavně parafrázuje v případě žen a mužů. Člověk by se měl podílet na dialektice společnosti. Výchozím bodem zasvěcení do účasti na společenské dialektice je internalizace. To znamená, že člověk vnímá či interpretuje objektivní událost jako událost mající význam. Úplným zasvěcením jedince do objektivního světa společnosti je socializace. Ta se dělí na primární a sekundární.

Primární socializace probíhá již v dětství a mají ji na starosti významní druzí (většinou rodina). Ti předkládají jedinci své definice jeho situace jako objektivní realitu. Primární socializace probíhá za vysoce emocionálních podmínek, neboť k internalizaci dochází pouze v případě, že se jedinec identifikuje s významnými druhými. Osvojuje si jejich role a postoje, přijímá je za vlastní. Jedinec je schopen přijmout subjektivně soudržnou a věrohodnou identitu. Vnímá sám sebe podle toho, jak k němu přistupují jeho významní druzí. Jestliže tedy budou dívce odmalička vštěpovat, že není technicky zdatná, skutečně se takovou může stát. Tento proces zahrnuje dialektiku mezi objektivně přidělenou identitou a subjektivně přijatou identitou. Je důležité, aby se jedinec kromě významných druhých uměl identifikovat obecně se společností, tedy aby byl vytvořen zobecněný druhý. Spolu s internalizací jazyka, který je nejdůležitějším nástrojem socializace, dochází k subjektivnímu formování společnosti, identity a reality. S vytvořením zobecnělého druhého vzniká symetrický vztah mezi objektivní a subjektivní realitou. Jedinec se stává členem společnosti vlastní nějakou osobnost a primární socializace je u konce. Pokud se vrátím k příkladu technicky nezdatné dívky, ta po vytvoření zobecnělého druhého zjistí, že od ní technikou zdatnost neočekává ani společnost, a tak se tento „handicap“ stává přirozenou součástí její osobnosti, potažmo součástí osobnosti všech žen (neboť to společnost od žen obecně neočekává – v této souvislosti mluví (2000) Bourdieu o „naučené bezmoci“, viz také níže).

Protože ve světě dochází k dělbě práce a tím i k sociální distribuci specializovaného vědění, je nutná sekundární socializace. Při té jedinec získává vědění nutné pro určitou roli, která přímo či nepřímo vychází z dělby práce. Ke každé roli náleží určitá slovní zásoba. Sekundární socializace nevyžaduje emocionální identifikaci jako

primární socializace, jedinec tak může část osobnosti a s ní související realitu vydělit a učinit ji relevantní pouze pro situaci týkající se dané role.

Jedincova subjektivní realita je udržována nejen významnými druhými, ale i méně významnými blízkými. Určitým způsobem se na stvrzování jeho subjektivní reality podílí všichni lidé, se kterými jedinec setkává v každodenním životě. Významní druzí stvrzují jedincovu identitu (viz níže). Součástí stvrzování reality je také společenské postavení. Realita je udržována především prostřednictvím konverzace. Ta realitu zároveň neustále proměňuje. Jestliže člověk konverzaci s danou skupinou přeruší, dojde k ohrožení dané subjektivní reality. Tak se např. punkerka, která přestane chodit na punkové koncerty, přestane cítit jako pravá členka této subkultury. Ostatní členové a členky ji mohou přestat uznávat.

Socializace však není vždy zcela úspěšná. Úspěšností je míněná vysoká míra symetrie mezi objektivní a subjektivní realitou, přičemž nejvyšší míra úspěšné socializace je ve společnostech s jednoduchou dělbou práce a minimální distribucí vědění. Jedinec si tak plně uvědomuje svou identitu i identity ostatních. Čím složitější distribuci vědění společnost má, tím je neúspěšná socializace pravděpodobnější. Různí významní druzí mohou jedinci nabízet různé reality, a tak může být jedinci v primární socializaci nabídnuto několik různých světů. Tak vzniká možnost alternativní volby. S množstvím neúspěšných socializací však vzrůstá potřeba společnosti využívat terapeutických postupů. Důvodem neúspěšné socializace mohou být také biologické či sociální vady a nebo rozpor mezi primární a sekundární socializací.

Primární socializace se většinou účastní oba rodiče, takže jedinec získává na realitu mužský i ženský náhled. Toto rozlišování je generačně předáváno, takže primární socializaci neohrožuje. Důraz je kladen na verzi daného pohlaví, druhou verzi jedinec zná, ale neidentifikuje se s ní.

Jiná situace nastává, jestliže otec chybí v zásadním období primární socializace. V tu chvíli může chlapec internalizovat prvky ženského světa a vzniká tak asymetrie mezi identitou, kterou mu přidělila společnost, a identitou, kterou vnímá jako subjektivní realitu. Úspěšně socializované děti však na ty „odlišné“ vyvíjí tlak a většinou dojde ke změně (Berger, Luckmann, 1999).

2.1.4 Identita

Klíčovým prvkem subjektivní reality je identita. Mezi ní a společností je dialektický vztah. Je vytvářena, udržována, odměňována a přebudována sociálními vztahy.

V určitých historických sociálních strukturách vznikají typy identit, ty jsou v každém případě dobře rozpoznatelné. Na těchto typizacích pak závisí chování v každodenním životě. Typy identit jsou stabilními prvky objektivní sociální reality. Každá

identita je zabudována do symbolického světa. Jestliže není umístěna v určitém světě, není srozumitelnou (Berger, Luckmann, 1999).

Sociální konstruktivisté jsou tedy skeptičtí vůči tomu, co je obecně přijímané a kladou důraz na sociální podmíněnost. Převědeme-li sociální konstruktivismus na pojetí maskulinity a femininity, lze konstatovat, že jsou v různých společnostech a dobách odlišné. Významy pojmů muž a žena nejsou věčné a neměnné, vytváří se v určitém kulturním a společenském kontextu, a to vždy ve vzájemném vztahu. Protože ale maskulinita a femininita prošly legitimizací, což jsou určité hodnoty a vědění, jsou maskulinita a femininita legitimizovány jako vědění. Co je podle nás maskulinní nebo femininní, to je sociálně přijatelné, přičemž dochází k reprodukci během interakcí. Jestliže ale jsou tyto vlastnosti připisované mužům a ženám umístěny v jednotlivci, je podle Šárky Gjuríčové (1999) břemeno změny na jednotlivci a ne na společnosti.

2.2 Jedinec a společnost z hlediska genderu

2.2.1 Genderové stereotypy v západním světě

Každá společnost má určitou představu o vlastnostech a chování, které rozlišuje na základě pohlaví. Tyto představy jsou podle Renzetti a Curran (2003) zakotveny v pohlavně-genderovém systému společnosti, přičemž: „Mnoho lidí se v jednání s druhými opírá o genderové stereotypy,“ což jsou „zjednodušující popisy toho, jak má vypadat ‚maskulinní muž‘ či ‚femininní žena‘. O takových stereotypech lidé obvykle uvažují bipolárně, tedy tak, že normální muž nenese žádné rysy ženskosti a naopak“ (20). Pokud tyto představy někdo nesplňuje, je vnímán jako nekonformní a deviantní (typickým příkladem je členka punkové subkultury).

Většina společností má tzv. patriarchální pohlavně-genderový systém, kde jsou muži nadřazeni ženám a vlastnosti a činnosti, které jsou vnímány jako mužské, jsou hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské (Renzetti, Curran, 2003). Jestliže jedná žena jako muž, ztrácí svou ženskost a zpochybňuje právo muže na mocenské pozice. Jestliže však jedná jako žena, je vnímána – co se týče oblastí vyhrazených mužům – jako neschopná. Činnost přisouzená ženám je vnímána jako podřadná, jestliže ji však ovládá muž, je obdivován (Bourdieu, 2000). Muž je absolutním lidským typem, žena je určována vztahem k muži, je „to Druhé“.

Kategorie Druhého je základní kategorií lidského myšlení, vůči jednomu je vždy kladeno druhé. Svět je protknut dualitami, např. den-noc, dobro-zlo, muž-žena (Beauvoir, 1966). Představa patriarchální společnosti o maskulinitě a femininitě totiž konstruuje muže jako aktivního, racionálního, soutěživého, sportovně a technicky nadaného. Muži nepláčou a neztrácí hlavu. Mohou mluvit i hrubě, u žen by to však

působilo nežensky. Ženy konstruuje naopak jako pasivní, citově založené a závislé (na mužích). Mají se zajímat především o svůj zevnějšek, mají mít smysl pro romantiku a vládnout malou technickou zdatností. Jsou citově zranitelnější, občas jsou pod tíhou problémů hysterické a křičí nebo pláčou. Ve skutečnosti se však mnozí z nás těmto hegemonním představám vymykají (Renzetti, Curran, 2003; Decarli Valdrová, 2004).

Bourdieu (2000) mluví o mužství jako o šlechtictví. Podle něj muži diskriminují ženy s dobrými úmysly a často dokonce v nevědomé nevinosti. V rámci „rytířské ochrany“ například odříkají ženě možnost pracovat v určitém oboru odvolávajíc se na její křehkost. Jana Decarli Valdrová (2004) připomíná, že bylo až do 20. století ženám zakazováno studovat – argumentovalo se tím, že studium potlačuje ženství. Popírání ženské existence však ženy nutí použít k prosazení „zbraně slabých“, čímž se stereotypy posilují. Vzhledem k tomu, že se naděje přizpůsobuje vyhlídkám, můžou ženy ztratit snahu dělat něco, co se od nich neočekává, a tak hrozí vznik „naučené bezmoci“ (Bourdieu, 2000).

V souvislosti s tím je třeba zmínit symbolické násilí, které však není založeno na fyzickém útlaku, ale na působení jakési magie. Ta začala vše nenápadně prostupovat. Úcta, obdiv atp. se vepsaly do těl ovládaných, a skrze tělo se navenek opět projevují (např. červenání). Tak ovšem ovládaní ukazují, že své postavení přijímají. Tím, že se tento sociální zákon stal zákonem vtěleným, není možné jej překonat pouhou vůlí. Držitelé symbolické svobody a její oběti jsou komplici (neboť by se symbolické násilí nemohlo uplatňovat, pokud by ti v podruží nespolupracovali) a to změni pouze radikální změna sociálních podmínek (Bourdieu, 2000).

Podle Bourdieu (2000) jsou ti, kdo vládou, pod tlakem, neboť je vláda ovládá. Podle Virginie Woolf musí muži vynakládat nemalé úsilí, aby dosáhli své dětinské představě o muži. Dokonce jde ve svém tvrzení dále a říká, že „... muž je dítě, které si hraje na muže“ (Bourdieu, 2000: 69). Muži jsou od malička vedeni k tomu, aby se zabývali hrami, v nichž jde o nadvládu a posléze jsou na nositele nadvlády i pasování (Bourdieu, 2000). Ačkoli má každý muž privilegium, že je hodnocen výše než žena, ne každý disponuje mocí, kterou ve hře o nadvládu muži jako skupina nad ženami mají. Moc, neboli „možnost prosadit svou vůli i proti odporu ostatních“ (Jandourek, 2007: 161), mají pouze muži disponující penězi, majetkem a nástroji fyzického donucování, přičemž rozdělení těchto prostředků často záleží na vlastnostech, které člověk nedokáže ovlivnit – rasová a etnická příslušnost, věk, pohlavní orientace apod. (Renzetti, Curran, 2003).

Ženy se hry účastní jako nepostradatelné opory, ke které je podle Bourdieu (2000) přivedla citová solidárnost nad zoufalou snahou muže-dítěte být mužem. Ženy nemají k mocenským hrám přístup, mají za úkol se jich účastnit prostřednictvím mužů: „Diferencující vliv společnosti disponuje muže k zálibě v mocenských hrách, ženy k zálibě v mužích, kteří je hrají“ (Bourdieu, 2000: 73), což může vést k tomu, že žena z lásky

k vládnoucímu a jeho nadvládě rezignuje na uplatnění vlastní touhy vládnout (Bourdieu, 2000).

Jedinci a skupiny však chtě nechtě musí uznat reciprocitu svých vztahů, a proto se Simone de Beauvoir (1966) zamýšlí nad tím, proč nebyla reciprocita uznána také u pohlaví. Jedna kategorie převládne nad druhou, je-li početnější. Ženy ale v menšině nejsou. Příčinu nevidí ani v nějaké události, v důsledku které by se ženy staly závislými. Ženy byly mužům vždy podřízeny. Problém je podle ní v tom, že žena sama sebe vnímá jako něco nepodstatného a nemá v sobě naději, že by se někdy stala tím podstatným. Problém žen je, že nikdy neříkají „my“. Jsou rozptýleny mezi muži a jsou k nim (k otcům nebo manželům) nějakým způsobem připoutány, a to vždy těsněji než k jiným ženám: „Proletariát by si mohl vzít do hlavy, že vyvraždí vládnoucí třídu, (...) ale žena ani ve snu nemůže zlikvidovat muže. Ona je tím Druhým v celku, jehož oba díly jsou jeden druhému nezbytné“ (14). Ženám je sice dnes povoleno účastnit se vytváření světa, tento svět je ale stvořený muži a patří jim (Beauvoir, 1966).

2.2.1.1 Vliv médií

Jak upozorňují Jiráček a Köpplová (2007), je třeba si uvědomit, že konstruování sociální reality ve velké míře napomáhají média. Vykonstruovaný svět dané společnosti je společným pojetím reality a je vnímán jako platný. W. I. Thomas v roce 1927 konstatoval, že definujeme-li určitou situaci jakou reálnou, skutečně se reálnou stává. Ať už danou realitu prostřednictvím komunikace udržujeme či přetváříme, vždy ji vnímáme jako reálnou. Tak média ovlivňují naše chování i názory, čímž: „Média mohou posilovat i ohrožovat stabilitu společnosti, podporovat nebo naopak brzdit společenské změny od změn strukturních po technologické inovace“ (Jiráček, Köpplová, 2007: 151). Také Linda Holtzman (2000) podotýká, že televize, film a hudba určují, co vnímáme jako „normální“, a že je tedy třeba vnímat je kriticky.

Pro příklad nebezpečného vlivu médií na utváření našeho pojetí „normálnosti“ můžeme sáhnout do punkové subkultury. Média prezentují punkery a punkerky jako opilce, narkomany a anarchisty, kteří jsou nebezpeční pro demokratický režim. Protože většina informací pochází z médií, jsou naše znalosti o (hudební) subkultuře zkreslené a stereotypní. Stanley Cohen prohlásil, že média přispívají k tzv. morální panice. Ta vznikne tak, že je skupina označena jako deviantní, ohrožující zájmy společnosti, a média ji začnou zobrazovat stereotypně. Následují názory „uznávaných“ odborníků a návrhy řešení. Morální panika sice postupně mizí, ale může se periodicky vracet (Heřmanský, Novotná, 2011).

V souvislosti s tím lze zmínit násilí, které je v médiích oblíbeným tématem. Šárka Gjuríčová (1999) upozorňuje na to, že je prokázána krátkodobá i dlouhodobá škodlivost mediálního násilí. Ideálem muže v akčních filmech již není hrdina z klasického westernu,

který bojuje za právo a spravedlnost, ale Terminátor, který za pomoci technických vymožeností zabíjí hlava nehlava. Ani žena již není bytostí, která by potřebovala kavalírskou ochranu. Je zákeřná, rve se bez ohledů a po zásluze končí nejstrašnější smrtí.

2.2.1.2 Ženské tělo

Alespoň krátce je třeba se také zmínit o pojetí ženského těla. Bourdieu (2000) tvrdí, že mužská nadvláda dělá z žen bytí-viděné. Žena je tělem-pro-druhého, neboť je její tělo neustále vystaveno objektivizaci. Je „disponibilní věc“, neboť existuje skrze a pro pohled druhých. Žena žije v neustálé fyzické nejistotě. Druzí posuzují stavbu těla i zacházení s ním a na základě toho určují povahu viděného těla. Odtud pochází soudící výroky jako „To se pro dívku nehodí.“ či „To u chlapce nehraje roli.“ Skutečné tělo ženy je neustále poměřováno s ideálním tělem, kterému se žena snaží přiblížit. Na základě těchto schémat pak vzniká vztah k vlastnímu tělu.

V souvislosti s tím zmiňuje Virginia Woolf „mýtus krásy“, který považuje za novodobý nástroj útlaku žen. Vlivem toho mnohé ženy tíží smyšlenka, že ti nejlepší muži „leží u nohou“ pouze krásným ženám. Kromě toho tento mýtus ničí ženskou solidaritu a činí z žen soupeřky (Navrátilová, Jarkovská, 2004).

2.2.2 Genderové stereotypy u nás

Jak upozorňuje Hana Havelková (2004), feminismus je u nás spojován spíše s jeho první vlnou, kdy byly české feministky aktivně zapojeny do mezinárodních sítí. V první vlně byla nejvýraznější osobností Františka Plamínková, která byla zakladatelkou Ženského klubu českého (založeného již v roce 1903). Zúčastnila se mezinárodního kongresu Aliance pro volební právo žen konaného v roce 1908 v Amsterdamu a v roce 1923 založila Ženskou národní radu (spadala pod Mezinárodní radu žen), jejíž předsedkyní byla až do roku 1942, kdy byla popravena. Za ženská práva bojovala i za své účasti v senátu (Musilová, 2007).

Druhá vlna do komunistického Československa nepronikla (Havelková, 2004). Podle Ladislava Holého (2001) k nám začalo pronikat až po Sametové revoluci, a jak tvrdí na základě výzkumů Socialistického ústavu ČSAV (zejména z roku 1992), jeho prosazení zde bylo obtížné. Podle komunistů ženy v socialistických zemích nepotřebovaly západní typ emancipace, neboť již emancipace dosáhly jako pracující ženy. Opozice argumentovala tím, že socialismus nezpůsobil emancipaci žen, ale jejich vykořisťování. Protože již muž nebyl schopen uživit svou rodinu, musela začít pracovat i žena, aniž by však byla uvolněna od domácích prací a péče o děti. Ačkoli byla uzákoněna rovnost mezd, byla průměrná mzda žen o 30 % nižší. Způsobená neschopnost mužů plnit tradiční roli živitelů a neschopnost žen plně realizovat svoje roli v domácnosti způsobila větší

solidaritě než v liberálně demokratických politických systémech. Dále Holý (2001) předpokládá, že socialistický systém posílil názor většiny českých žen, že feminismus bojuje za odstranění antagonismů mezi muži a ženami. Zároveň ale upozorňuje, že Češi vnímají rozdíl mezi pohlavími jako přirozeně daný. Nemají pocit, že by byla mužská a ženská identita sociálně konstruována, je podle nich dána biologicky.

Z výše uvedených dat vyplývá, že je i česká společnost založena na patriarchalitě typické pro západní svět. Zdá se, že je v myslích Čechů silně zakořeněná perspektiva strukturálního funkcionalismu, který vidí původ konstrukce genderových rolí v biologii – muž je silnější a větší, žena rodí a kojí, a proto každému pohlaví náleží jiné role. Strukturální funkcionalisté vnímají společnost jako stabilní, uspořádaný systém. Ke změně může dojít pouze pozvolným, evolučním procesem, což naznačuje marnost snahy razantně změnit pojetí maskulinity a femininity (Renzetti, Curran, 2003). Reakcí na strukturální funkcionalismus byl právě vznik feministického přístupu, který věří v možnost změny. Feminismus zpochybňuje přirozenost duality a vzájemného doplňování mužských a ženských rolí (Gjuričová, 1999). Ten se však zřejmě, podle studie Ladislava Holého, v naší společnosti dostatečně neprosadil.

2.2.3 Genderová socializace v raném dětství

Každý jedinec se rodí do určité společnosti. Tu Giddens (1999) charakterizuje jako „systém vzájemných vztahů spojující jednotlivce“ (32). Jak již ale bylo řečeno výše, podle sociálních konstruktivistů se člověk jako člen určité společnosti nerodí, ale stává se jím. Aby se mohl stát jejím členem, musí si osvojit její hodnoty a normy, k čemuž dochází prostřednictvím socializace. Socializaci tedy lze definovat jako „proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu“ (Renzetti, Curran, 2003: 93). Je to celoživotní proces. Podle Bergera a Luckmanna (1999) je ve vývoji člověka zásadní primární socializace, která probíhá již v raném dětství a kterou mají na starosti významní druzí (většinou rodiče), s nimiž se jedinec identifikuje.

Identifikaci jakožto jádro celého procesu vnímá také Ann Oakley (2000): „Genderové role a genderovou identitu si dítě neosvojuje mechanicky od rodiče, ale tím, že se s ním různými způsoby identifikuje“ (135). Jestliže se chlapec identifikuje s muži a dívka se ženami, je výsledkem normální mužská a ženská identita. Genderová identita, tedy cítit se jako muž, nebo jako žena, je dominantou genderové role. Vyvíjí se, stejně jako mateřský jazyk, již během prvních dvou let života a obvykle ji už nelze změnit.

O dvouleté hranici, co se týče vědomí vlastní genderové identity, mluví také Renzetti a Curran (2003). Podle nich jsou děti v tomto věku schopné rozpoznat i gender ostatních lidí a během třetího roku již hodnotí určité vlastnosti a typy chování genderově stereotypním způsobem. Ann Oakley (2000) však upozorňuje, že jestliže se dítě trvalým

a neměnným způsobem identifikuje s opačným pohlavím, zvyšuje se pravděpodobnost homosexuality či transsexuality. K tomu dochází jak u mužů, tak u žen, častěji však u mužů a také to u nich okolí hůř snáší. Chlapec s dívčími zájmy je vnímán jako „zženštilý“, zatímco dívka s chlapeckými zájmy je „divoška“, která z toho vyroste. Mnoho matek si přitom neuvědomuje, že má jejich chování formující vliv na gender jejich dítěte.

Už toto dělení na dívčí a chlapecké zájmy naznačuje, že se o genderové stereotypy při jednání s druhými uchylujeme již od dětství, a tedy že jsou chlapci a dívky obvykle vychovávány odlišně. Hned po narození je totiž jedinec klasifikován nejen podle pohlaví, ale také je mu okamžitě připsán určitý gender (Oakley, 2000). O genderové socializaci existuje mnoho teorií, já se zde však zaměřím jen na tu, kterou vnímám jako nejvhodnější pro můj výzkum.

2.2.3.1 Bem a její teorie utváření genderu

Kultura každé společnosti obsahuje skryté předpoklady, jak by měli její členové vypadat, uvažovat a jednat. Tyto předpoklady jsou zabudovány do společenských institucí i identit jednotlivců, čímž se generaci po generaci neviditelně reprodukuje jako určité vzorce myšlení a chování. Bem je nazývá „optickými skly“. Svou pozornost věnuje především genderovým „optickým sklům“, která jsou v americké a většině západních kultur tři:

- genderová polarizace – muži a ženy jsou vnímány jako bytostně odlišní, přičemž tyto odlišnosti jsou základním organizačním principem společenského uspořádání,
- androcentrismus – muži jsou nadřazeni ženám, mužský náhled na svět je standardem, vůči němuž jsou ženy poměřovány,
- biologický esencialismus – legalizuje a racionalizuje předchozí dvě optiky tím, že vysvětluje přirozenost a nutnost vrozených biologických rozdílů mezi pohlavími.

Aby byla socializace (v antropologii nazývaná enkulturace) „úspěšná“, je třeba aby „společensky institucionalizovaná praxe takřikajíc před-programovala každodenní zkušenost jednotlivců tak, aby odpovídala kulturou nastaveným ‚předvolbám‘ pro daný čas a místo“ a zároveň aby byl „... každý člověk neustále bombardován skrytými ponaučeními – metasděleními – o tom, co je důležité, co je oceňováno a jaké rozdíly mezi lidmi jsou z hlediska dané kultury významné“ (Renzetti, Curran, 2003: 104). Tak se člověk stane v dané kultuře „domorodcem“ a nebude schopen rozlišovat mezi realitou a tím, jak realitu konstruuje kultura. Toto „domorodé“ vědomí však jedinec může prostřednictvím enkulturace získat pouze v dětství, neboť si dítě není vědomo alternativních způsobů konstruování reality.

Tato teorie nechápe děti a rodiče jako pasivní příjemce kultury, genderově vyhraněná osobnost je pro ni produktem i procesem. Podobně jako zastánci kognitivněvývojové teorie se Bem domnívá, že dítě samo aktivně vyhledává stabilní

vzorci. V dospělosti už pak neomezuje definici genderové přiměřenosti jen kultura, ale člověk se tomu sám podřizuje.

Řešení vidí Bem v odstranění androcentrismu a genderové polarizace. Upozorňuje, že není řešením protidiskriminační zákonodárství, neboť je celá naše společnost protknuta androcentrismem. Aby zmizela genderová polarizace, je třeba změnit kulturní vědomí. Musí zmizet pojmy jako femininní, maskulinní, heterosexuální, homosexuální apod. Doporučuje, aby rodiče dětem vysvětlili, že jediné trvalé rozdíly mezi mužem a ženou jsou anatomické a reprodukční (Renzetti, Curran, 2003). Realita je však většinou jiná.

2.2.3.2 Jak rodiče vychovávají své děti

Genderová socializace dítěte začíná prakticky již od narození. Lidé se ke genderovým stereotypům uchylují i při popisu čerstvě narozeného dítěte a nutno dodat, že se rodiče velmi snaží, aby bylo pohlaví dítěte rozpoznatelné na první pohled.

Jak upozorňovala již Nancy Chodorow (1978), největší podíl na utváření identity dítěte má matka, jež přistupuje k dívkám a k chlapcům rozdílně. Celkově se většina rodičů domnívá, že dívky potřebují více pomoci než chlapci, takže jsou již od malička vychovávány k závislosti, zatímco chlapci k nezávislosti. Od chlapců se očekává větší aktivita, což je patrné již podle oblečení. Chlapci jsou oblékáni tak, aby jim nic nepřekáželo ve fyzickém pohybu, zatímco dívky jsou oblékány do šatů plných volánů, což jim znemožňuje účastnit se fyzicky náročných her. U dívek je mnohem větší důraz kladen na komunikaci. Jsou vedeny k tomu, aby byly empatické a aby pečovaly o mezilidské vztahy, zatímco u chlapců se očekává potlačování emocí, výjimkou je projev hněvu. Výzkumy však dokazují, že nucené potlačování emocí u mužů má neblahý vliv na jejich zdravotní stav. Výzkumy také ukazují, že se dívky dovedou lépe ovládat, protože to od nich ostatní očekávají, a že rodiče více reagují, pokud si chlapec vynucuje pozornost agresivitou. Jestliže tuto snahu projevívá dívka, je ignorována (Renzetti, Curran, 2003).

Protože punk mnohým asociuje agresivitu³, ještě se u ní na okamžik zastavím. Právě v agresivitě vnímá Ann Oakley (2000) zásadní rozdíl ve výchově dívek a chlapců. U chlapců se agresivní chování povoluje, dokonce jsou podněcováni, aby se bránili (Nebud' baba! Vyřeš si to s ním ručně.). Chlapci také mají větší sklon reagovat agresí na frustraci. Agresivita dospělého muže se přitom dá předem odhadnout právě podle agresivity v dětství, u žen to nelze.

Vezmeme-li jako fakt názor Ann Oakley, že jsou chlapci k agresivitě vychováváni, nabízí se otázka domácího násilí, které podle Linkové (2004 in Dvorská, 2009) slouží

³ Říčan (1999) upozorňuje na to, že je třeba rozlišovat mezi agresí a agresivitou. Sociologický slovník (2007) agresí charakterizuje jako „akt nepřátelství nebo útoku směřující vědomě k poškození druhého, k omezení jeho svobody a ke způsobení psychické nebo fyzické bolesti“ (Jandourek, 2007: 16). Agresivita je pouhým „sklonem k útočnému jednání vůči druhému“ (Jandourek, 2007: 16). Latinský výraz *aggredior* ovšem znamená „rázně, asertivně přistoupit, tedy „jít na věc““ (Říčan, 1999: 83).

k udržení mužské role, která byla mužům přisouzena společností. Podle Kimmela (2002 in Dvorská, 2009) mnozí tvrdí, že je v dnešní době stejný počet obětí mezi ženami i muži. On však oponuje tím, že to do velké míry není pravda a že násilí způsobené ženami druhého poškodí méně než násilí páchané mužem. Upozorňuje také na to, že se ženy nechovají násilně za účelem ovládnutí druhého či terorizování. Často jde o odvetu či sebeobranu.

Pavel Říčan (1999) vidí příčinu agresivity jinde než ve výchově. Podle něj se člověk s předpoklady k rozvoji agresivity rodí. Stejně tak podle Šárky Gjuríčové (1999) v sobě maskulinita zahrnuje hormonálně podmíněnou pohotovost k agresivitě. Tato mylná představa je v lidech všeobecně zakořeněná. Podle Renzetti a Curran (2003) si lidé vysvětlují větší agresivitu u mužů tím, že muž vylučuje větší hladinu testosteronu (obě pohlaví vylučují stejné hormony, ale v jiném množství). Výzkum však ukazuje, že spíše než o vztah agrese a testosteronu jde o vztah testosteronu a dominance či proslulosti. Dominance je spojena s vyšší sociální pozicí, kterou jedinec získá vítězstvím v soutěži, zatímco v případě proslulosti jedinec dosáhne vyšší společenské pozice díky společensky oceňovanému výsledku. Biologie je tak ovlivňována sociálními faktory a není vyloučeno, že ženy mohou být stejně agresivní jako muži, jsou-li za agresivní chování odměněny nebo myslí-li si, že je nikdo nevidí. Ženy agrese potlačují kvůli sociálním tlakům, které je nutí chovat se žensky, podle ideálu dámy. Podle Pavla Říčana (1999) jsou ženy od přípravy k boji odrazovány, a tak se stávají bezbrannými oběťmi mužů. Díky emancipaci sice došlo k určitému oslabení bezbrannosti žen, ale rozhodně nedošlo k jejímu odstranění. Dále tvrdí, že má muž nad ženou fyzickou převahu. Pokud ale jde o verbální agrese, jsou si podle něj muži a ženy rovni (za podmínky, že se žena nemusí obávat násilí).

K genderové socializaci přispívají také hračky, které podle Renzetti a Curran (2003) neslouží pouze k zábavě, ale učí děti dovednosti, které se od nich očekávají. Děti si při hraní zkouší role, které budou plnit v dospělosti. Hračky jsou rozdělené na dívčí a chlapecké a rozvíjejí v dětech odlišné dovednosti. Chlapecké hračky podporují zvědavost, vynalézavost, soutěživost a agresivitu, zatímco u dívek je kladen důraz na manipulaci, také však na tvořivost, atraktivitu a pečovatelský přístup. Rodiče tvrdí, že kupují dětem genderově stereotypní hračky, protože je děti chtějí. K tomu ale rodiče mohli přispět svou výchovou v raném dětství. Podobné je to s podporováním genderových stereotypů v knížkách, kde jsou mužské postavy aktivními dobrodruhy a ženy jsou v rolích pasivních společnic a pomocnic.

2.2.4 Jazykový sexismus

Díky tomu, že společnost sdílí společný jazyk, můžou mezi sebou její příslušníci komunikovat a vytvářet prostřednictvím něj společenský řád. Jazyk je prostředkem

socializace – učí, jak má člen dané kultury mluvit a jak se má chovat. Při detailním pohledu je patrné, že je jazyk postižený sexismem. Tak jsou označovány „způsoby, jimiž jazyk prezentuje jedno pohlaví, a to téměř bez výjimky ženy, jako méněcenné“ (Renzetti, Curran, 2003: 176).

Renzetti a Curran (2003) poukazují na to, že slova spojovaná s femininitou odpovídají sociálním stereotypům a podhodnocování femininity. Ženy jsou spojovány s negativními asociacemi, zatímco muži s pozitivními nebo alespoň neutrálními. Mnohá příznaková feminina přitom původně měla neutrální konotaci, časem však byla z vulgarizována – prošla procesem zvaným sémantická derogace. Se sexismem je také spojena diskriminace na základě věku (ochechule, rašple), tradičně se femininum umísťuje za maskulinum, ženy jsou osločovány z hlediska jejího vztahu k mužům (tedy „slečno“ či „paní“), zatímco oslovení muže („pane“) o jeho vztahu k ženám nic nevyovídá. Jana Valdřová (2005) upozorňuje, že v jazyce dochází ke zneviditelňování žen užíváním generického maskulina. Běžně se totiž používá maskulinum, hovoříme-li o lidech obecně (spíše se řekne „členové skupiny“ než „členové a členky“). Vlivem toho si například pod pojmem „politici“ představíme pouze muže (přičemž platí pravidlo, že čím větší prestiž, tím spíše si představíme jen muže), ačkoli prý zahrnuje i ženy. Lze také zmínit „mužský šovinismus“, neboli víru v nadřazenost mužů nad ženami, o kterém mluví Pavel Říčan (1999) v souvislosti s nadávkami jako je „zbabělec“, která se používá, když se nestatečný muž chová jako žena, nebo „hysterka“, což je označení pro muže s hysterickým chováním.

2.3 Hudební subkultury

Každá společnost má vlastní kulturu. Žádná společnost nemůže existovat bez kultury, ale zároveň také žádná kultura nemůže existovat bez společnosti (Giddens, 1999). Murphy (1998) kulturu definuje takto: „Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které se prostřednictvím socializace předávají dalším generacím“ (32). Kultura určuje, jak se máme chovat a zároveň nám říká, jaké chování můžeme od druhých očekávat (Murphy, 1998).

Jednotlivé kultury se liší mírou vyžadování striktního dodržování pravidel. K porušování pravidel dochází v určité míře v každé společnosti, někdy tedy slouží spíše jako jakýsi záchytný bod. Nedodržování pravidel však nemusí být vždy špatné, jak se může na první pohled zdát. Právě pružnost chování a uvolněnost kultury je totiž předpokladem pro vznik nové kultury nebo její změny (Murphy, 1998). Na potřebu změny poukazují například hudební subkultury, které nastavují společnosti zrcadlo. Ačkoli se vymezuje vůči dominantní kultuře (typickým příkladem je právě punk), je její nedílnou součástí (Heřmanský, Novotná, 2011).

Z pohledu konstruktivismu je subkultura jedním z důležitých prvků identity. Členové této skupiny sdílí určitý hodnotový systém, čímž naplňují svoji potřebu někam patřit. Jak jsem před chvílí naznačila, sdílená může být také hudba, která v sobě skrývá nějaké ideologické poselství. Členství v určité hudební subkultuře tedy může být kompenzací nenaplněného statusu v rámci majoritní společnosti (Smolík, 2010). Sdílený soubor specifických hodnot lze nazvat subkulturní ideologií nebo také světonázorem, o kterém mluví Berger. V knize *Pozvání do sociologie* (2007) zmiňuje teorii o referenčních skupinách, které charakterizuje jako „kolektiv, jehož mínění, přesvědčení a způsoby jednání jsou rozhodující pro formování našich vlastních názorů, přesvědčení a způsobů jednání“ (123). Každá referenční skupina má na sobě přišpendlený určitý světový názor, dává nám úhel, z něhož se díváme na sociální realitu (Berger, 2007). Cohen mluví o referenčním rámci, jenž chápe jako „soubor hodnot, které jedinec uznává a které odmítá, stejně jako způsobů, jak dosáhnout určitých cílů a překonat překážky, s nimiž se setkává“ (Smolík, 2010: 33). Jedinec se samozřejmě snaží obklopovat lidmi se stejným referenčním rámcem (Smolík, 2010), výběrem určitých lidí si tedy volíme svět, ve kterém budeme žít (Berger, 2007). Proto se punker znechucený majoritní společností uchýlí k punkové subkultuře a obklopí se stejně smýšlejícími lidmi.

Příslušnost jedince k hudební subkultuře je pro ostatní snadno rozpoznatelná díky subkulturnímu stylu (který se podle sociologa Dicka Hebidge skládá z vizáže, chování a žargonu). Je zřejmé, že je tato volba odlišnosti nejen dobrovolná, ale dokonce záměrná. Při tvorbě stylu je důležitá tzv. brikoláž, kdy je určitý předmět dán do nového kontextu a dostává tak nový význam (Heřmanský, Novotná, 2011). Typický příklad nalezneme opět v punku, kde zavírací špendlík symbolizuje „sešňorování majoritní společnosti“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 96).

Součástí hudební subkultury je i tzv. subkulturní kapitál, s jehož konceptem přichází antropolog a sociolog Pierre Bourdieu. Jeho přítomnost či absence odlišuje člena od nečlena a zároveň vytváří hierarchii mezi jednotlivými členy. Je specifický a nepřenosný (mezi jednotlivými subkulturami) a není mainstreamovou společností nijak oceňován. David Muggleton však upozorňuje, že v dnešní době dochází k míšení různých subkultur, což se projevuje zejména kombinací různých prvků oděvů. Příkladem je např. *skunk*, což je označení pro jedince, který kombinuje punkovou a skinheadskou vizáž. Antropolog Ted Polhemus vidí příčinu v tzv. supermarketu stylů. Kvůli tomuto splývání stylů mnozí mluví o současných subkulturách jako o post-subkulturách (Heřmanský, Novotná, 2011).

Identita tedy v tomto pojetí sestává z ideologie a stylu. Každý však klade větší důraz na něco jiného, a tak vzniká rozpor zvaný „problém autenticity“, kdy „zastánci jednoho vnímají jako neautentické zastánce druhého“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 98). Mladší členové se zaměřují spíše na styl, zatímco dlouholetí členové subkultury

upřednostňují ideologii. Od členů punkové subkultury je třeba odlišovat „parazity“, kteří se o punkovou subkulturu nezajímají, ale „zneužívají její vizuální atributy jako záminku pro asociální způsob života, pro nějž je typické žebrání, často nadměrná konzumace alkoholu a jiných omamných látek a omezené hygienické návyky“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 100). To nám může asociovat způsob, jak média zobrazují punkery (viz kapitola 2. 2. 1. 1 Vliv médií).

Co se týče šíření subkultur, nepodařilo se raným hudebním subkulturám západní společnosti (mods, teddy boys atd.) překonat železnou oponu, a proto české země zasáhly pouze okrajově. České „máničky“ se inspirovaly vizuálními prvky z různých hudebních subkultur, aniž by je od sebe nějak odlišovaly. V 70. letech se již hudební subkultury (zejména punk, metal a skinheads) u nás inspirují zahraničím nejen vizuálně a jsou životaschopné i v nepřátelském prostředí komunistické nadvlády. Také je již kladen větší důraz na subkulturní styl.

Subkultury (nejen hudební) pochopitelně nezůstaly bez povšimnutí vědců. Existují dva různé přístupy k jejich chápání. „Chicagská škola“ mluvila o subkulturách jako o narušitelích stability společnosti a vnímala je jako deviantní. Kladla důraz na emickou perspektivu, tedy na pohled samotných aktérů.

Pro můj výzkum však vnímám vhodnější druhý přístup, který se nazývá „Birminghamská škola“. Ta vycházela z neomarxistického přístupu ke třídě a moci. Nevnímala členství v subkultuře jako deviantní, ale jako projev vzdoru. Dívala se na subkultury z etické perspektivy (čili z perspektivy vědce) a podrobovala je sémiotické analýze stylu a mediální analýze (Heřmanský, Novotná, 2011). Byla však kritizována za to, že nevěnovala dostatečnou pozornost ženám (Smolík, 2010), což by se dalo zobecnit na genderovou perspektivu.

Než začnu s výkladem o punku, je třeba zmínit teorii Thomase Turina, neboť je celkem zásadní pro výsledky mého výzkumu. Thomas Turino (2008) upozorňuje před holistickým pojetím kultury, potažmo subkultury. V rámci subkultury (Turino mluví o formacích), která sdílí určité zvyky, totiž existuje několik různých kohort, které sdílí pouze vybrané zvyky dané subkultury. Je třeba si uvědomit, že se Já každého z nás rozvíjí jinak, některé části našeho Já se ovšem můžou shodovat. Na základě shody dané části Já pak vznikají kohorty. Se zřetelem k tomuto argumentu Thomase Turina si tedy nebudu nárokovat vztahování mého výzkumu k celé punkové subkultuře, ale pouze kekohortě kolem skupiny Visací zámek, která v rámci punkové subkultury existuje. Protože je tato kohorta součástí punkové subkultury, zaměřím se nejprve na punk obecně, až poté se zmíním konkrétně o *Visacím zámku*.

2.3.1 Punk

Punk je označením „hudby, v níž byla obsažena nihilistická nespokojenost s osudem“ (Smolík, 2010: 170). Je spojen s dělnickou a studentskou mládeží, jež se snaží o autenticitu a přirozenost (Smolík, 2010).

2.3.1.1 Punk v západním světě

Smolík ve své přehledné studii *Subkultury mládeže* (2010) poukazuje na to, že Komárek spojuje historické kořeny punku s Charlesem Baudelairem, anarchistickými básníky, dadaisty atd., zrození punku je však datováno až rokem 1976. Za jakési protopunkové období lze považovat léta 1967/1977. Již v 60. letech lze vysledovat garážový punk, širší subkultura však ještě neexistuje. Na přelomu 60. a 70. let se objevuje zásadní vynález v punku (a samozřejmě v rocku obecně) – booster. Tuto kouzelnou krabičku, která mění čistý kytarový tón v plný řezavý tón, vymyslel Pete Townshend z *The Who*. Podle Smolíka (2010) byl podnětem vzniku punku David Bowie (otevřel otázku sexuální identity) a glitter rock, jenž byl ovlivněn například pub rockem, mods a zejména reggae. Zásadní jsou energie a jednoduchá poselství, čímž skupiny reagovaly na technizaci rocku a následné odcizení. Protopunkové období se týká pouze Ameriky, kde byl punk vzpourou dekadentního intelektuála, a Anglie, kde se stal hudbou pracující třídy.

V klasickém období punku, do kterého spadá i osudný rok 1976, se punk rozšiřuje i do některých východoevropských zemí, např. právě do Československa. Podle Miroslava Vaňka (2002) punk přišel v době, kdy vyprchaly iluze o harmonii proklamované „květinovými dětmi“. Ty zestárly, část z nich nadále naivně snila, část z nich vyměnila ideály za pohodlí a prosperitu. Populární hudba se nacházela v úpadku, hitparádu ovládala nicneříkající disko-hudba. Dalším neméně důležitým motivem byla nuda. Neboť, jak výstižně tvrdí Blaise Pascal:

Pro člověka není nic tak nesnesitelné, jako být v naprostém klidu, bez vášní, bez zájmů, bez rozptýlení, bez úsilí. V té chvíli pocítí svou nicotu, svou opuštěnost, svou nedostatečnost, svou závislost, bezmoc, svou prázdnotu. Okamžitě se z hloubek jeho duše vynoří nuda, sklíčenost, smutek, hořkost, nespokojenost, zoufalství. (in Vaněk, 2002: 179)

Za esenci punku je považována anglická skupina *Sex Pistols*. Ta byla jednou z mnoha skupin ze sídlištního a dělnického prostředí. Oproti ostatním však měla štěstí, že si jí všiml podnikatel a hudební manažer Malcolm McLaren, který jim financoval propagaci. Ta vedla k vlně, jejímž výsledkem byl vznik punkové subkultury.

Z hlediska obsahu punk nehledá řešení, pouze popisuje chaos a krizi. Zcela nekompromisně se vyjadřuje k choulostivým tématům. Bolavých míst britské společnosti se dotkly právě *Sex Pistols*. V jejich písni *God Save the Queen* se poprvé objevuje

punkové heslo „No future“, které odkazuje k nihilismu. Konkrétně anglický punk je spojen také se squattingem a fotbalovým chuligánstvím (Smolík, 2010; Vaněk, 2002; Heřmanský, Novotná, 2011).

Komunikace v rámci subkultury probíhala pomocí zinů – levně a amatérsky vyrobených časopisů pro fanoušky punku, které byly stejně jako oblečení produkovány v duchu „Do it yourself“. Vizáž punkerů měla za úkol provokovat (např. nošení svastiky, která však neměla znamenat sympatizování s nacismem, ale odpor ke konvencím) a vyjádřit pocit odcizení. Inspirací byly například filmové sci-fi postavy (především z komiksů). Vyjádřením odporu ke „květinové“ generaci byly ostříhané vlasy, které mohly být upravené do „číra“ (po vzoru indiánského kmene Cherokee) či do „hřebíků svobody“, obarvené spreji a natužené lakem. Nosila se levná saka s „plackami“ (odznaky) a kožené bundy – tzv. křiváky (mnohdy pomalované punkovými nápisy) a vysoké boty. Nezbytným doplňkem byly spínací špendlíky, případně také řetězy.

Inspirovat se punkeři mohli také vizáží nové vlny⁴, jejíž součástí byly košile, úzké kravaty, saka a tenisky (Vaněk, 2002). „Podle legendy přišel Richard Hell, bývalý basový kytarista *Television*, jako první s rozervanými svršky, zježenými vlasy a spínacími špendlíky, jež jsou dodnes považovány za klasický punkový styl“ (pozn. 92 in Smolík, 2010: 177). Specifický je také tanec nazývaný „pogo“, který Smolík (2010) charakterizuje jako „hromadné skákání do rytmu i mimo něj, při němž dochází ke srážkám s ostatními“ (178) a výjimkou není ani „stagediving“, kdy jedinec skočí do hlediště na ruce ostatních.

Vlček vznik punku vnímá jako souhru zájmů uměleckých a ekonomických. Podle jeho názoru potřebu změny cítil i obchod – prodej gramofonových desek klesal, protože staré kapely nudily, hudební tisk neměl o čem psát, nevznikaly nové kapely, protože nestačily zručnosti zkušených hudebníků, čímž se snižoval prodej hudebních nástrojů a malá byla také návštěvnost klubů, neboť existující hvězdy vystupovaly pouze několikrát do roka na mamutích festivalech. V roce 1976 tato krize vyvrcholila a přišel punk, který byl tak jednoduchý, že ho mohl hrát každý (Vaněk, 2002). Stejně jako u hippies však došlo u punku k rychlé komercializaci. Ačkoli byli zpočátku obchodníci punkovou vlnou zaskočeni, rychle se vzpamatovali a udělali z punku módní zboží (již v roce 1977 existují obchody s punkovou módou). Tak se již v roce 1978 mluví o tom, že „punk je mrtev“ (právě v tomto roce zanikly *Sex Pistols*). Výsledkem jeho rychlé komercializace bylo ztrácení autenticity, které bylo pro punk zcela zásadní (Smolík, 2010).

V postpunkovém období, které Smolík (2010) vymezuje rokem 1985 až po současnost, je tedy punk komerční, zároveň je však nadále subkulturou, která nechce mít s komercí nic společného. Dochází k tříštění punkové subkultury a vznikání různých

⁴ Podle Josefa Vlčka se termín nová vlna používal s nástupem punku v letech 1976-1977. Označoval celou novou generaci muzikantů. Není to tedy tak, že by nová vlna přišla po punku. Anglický punk byl od počátku její součástí (Vaněk, 2002).

proudů (mezi nimi i proud feministický). Základní rozdělení dělí punk na hudbu pro mladé, která je komerční (sem spadají neopunkové skupiny *Green Day* a *The Offspring*) a na „subkulturu protestní antikonvenční mládeže“ (Smolík, 2010: 179), která se od konzumu distancuje. Podporou ve snaze udržet punk je heslo „Punk’s not dead“. Většinou je anarcholevicově orientovaná (výjimkou je ultrapravicová menšina „nazi punk“, která se při počátečním provokativním nošení svastiky ztotožnila s rasistickými a nacistickými myšlenkami). Smolík (2010) upozorňuje na to, že punk nikdy nebyl ve své podstatě násilný. Případné násilí bylo způsobené nepochopením společnosti či konflikty s policií, primárně však nemělo nic společného s příslušností k punkové subkultuře.

2.3.1.2 Punk u nás

Podle Lína „vzniká kontrakultura obzvláště tam, kde je přítomná silná deprivace a frustrace“ (Smolík, 2010: 37). Komunistické Československo bylo tedy pro vznik punku ideálním prostředím. Kvůli železné oponě k nám však proniká s jistým zpožděním – za skutečný nástup punku v Československu lze považovat polovinu 80. let, kdy vzniklo několik významných skupin (*Visací zámek*, *Plexis*, *Šanov*) a vytvořila se širší společenská základna (Smolík, 2010). Stejně jako na Západě tedy také v Československu „přestala být tvorba doménou slavných hvězd a stala se bytostnou potřebou širokého okruhu lidí ...“ (Vaněk, 2002: 180). Mladá generace měla pocit, že amatérští hudebníci nahlíží na svět stejně, zobrazují realitu. Proto jim posluchači odpouštěli technické nedostatky. Nebáli se napodobovat své zahraniční vzory. Byla to první generace rockových hudebníků, která netrpěla komplexem malého českého člověka⁵ toužícího po světovosti (Vaněk, 2002).

Ačkoli jsou jistě počáteční západní vlivy neopomenutelné, podle Josefa Vlčka stojí česká nová vlna na třech domácích inspiračních proudech: „na folku (protože programově působil na okraji společnosti), na českém undergroundu (protože byl názorově nekompromisní) a na české alternativní scéně sedmdesátých let (protože byla ve svých zvukových experimentech hudebně nejzajímavější)“ (Vaněk, 2002: 185). Pro českou novou vlnu byl specifický humor, ironie a sarkasmus, což se příliš nelíbilo komunistické moci.

Humorné a štiplavé jsou nejen texty, ale i samotné názvy skupin – v 80. letech v českém jazyce (*Suchý mozky*, *Jasná páka*, *Máma Bubo*). Českému jazyku však v 60. letech předcházelo užívání anglických a cize znějících názvů (*Blue Effect*, *The Matadors*, *The Rebbels*) ve snaze být světovými. Ty pak musely být v 70. letech kvůli

⁵ Ladislav Holý v knize *Malý český člověk a skvělý český národ* (2001) popisuje „malého českého člověka“ takto: „Není motivován velkými ideály. Jeho životní svět je vymezen rodinou, prací a blízkými přáteli a ke všemu, co leží mimo něj, přistupuje s obezřetností a nedůvěrou. Jeho názory jsou přizemní a rozhodně není žádným hrdinou“ (61).

„normalizaci“ nahrazeny českými ekvivalenty, případně jmény cize znějícími, ale nic neříkajícími (*Orient, Katapult*).

Stejně jako jinde v západní Evropě, byl punk i v Československu vnímán jako společensko-sociální hnutí⁶. Sociolog Jiří Svítek označuje punk jako „první vážnější pokus o praktikování nezávislé společenské aktivity“ (Vaněk, 2002: 176). Ve své studii *Občanská společnost a mládež v Československu 80. let* dále píše:

Starším generacím se snad podařilo ubránit se socialismu, nová generace, reprezentovaná členy hnutí punk a nové vlny, však byla první, které se socialismus nedotkl vůbec. Ve skutečnosti nikdy nežila v socialistické ideologii. Svět, v němž žila, se snažila pojmenovat sama, vytvořila a osvojila si nové kulturní kódy. S punkem a šířeji s novou vlnou bylo dokázáno, že nezávislý společenský život je možný. (in Vaněk, 2002: 176).

Komunistická moc se samozřejmě snažila mládež usměrňovat, a proto stát v rámci Socialistického svazu mládeže (dále SSM) podporoval a toleroval pouze určité aktivity. Ty však mladým lidem neumožňovaly vlastní seberealizaci. Protože ale režim nebyl schopný kontrolovat veškerý volný čas, mohli ji nalézt mimo školu a SSM. Paradoxně se však mnoho koncertů odehrálo pod patronací SSM a ROH (Revoluční odborové hnutí), neboť spousta skupin vzniklo při obvodních kulturních domech jako zájmová umělecká činnost. Přesto punkeři ve své hudbě reagovali nejen na složitost současné hudby, ale i na komunistický režim. Je však třeba podotknout, že v době importu nebyl punk politickým fenoménem, zpolitizovali ho komunisté svými represemi (Vaněk, 2002).

Komunisté na punk útočili prostřednictvím časopisu *Tribuna*, kde vycházely útočné články imaginárního redaktora Jana Krýzla. Tyto články ovšem pouze odhalovaly neznalost a nerozumění punkové hudbě, a tak se nad nimi příznivci punku bavili. Tato represivní opatření tedy punk spíše proslavovala (dokonce se díky tomu o punku dozvěděli lidé, kteří jej neznali). Nepřímo se snažil komunistický režim vymýtit punk tlaky na zřizovatele (skupiny neměly kde hrát, protože měly podniky zakázané pořádat punkové koncerty) či nemožností splnit byrokratické povinnosti spojenými s hudební aktivitou. Zdrojem pro vytváření seznamů zakázaných skupin byly mimo jiné dotazníky s otázkami typu „Jakou alternativní skupinu byste nám mohli doporučit?“, které se objevovaly na koncertech (Vaněk, 2002). Represe však nebyly tak tvrdé, aby se punk podařilo potlačit (Smolík, 2010).

⁶ Josef Smolík (2010) upozorňuje, že je třeba rozlišovat pojmy hnutí a subkultura. Pojem hnutí je mnohdy zmiňován v souvislosti s nějakou subkulturou, častým je právě spojení „hnutí punk“. Zatímco „hnutí předpokládá větší názorovou a ideologickou jednotu, vznáší požadavky a sleduje určitý, předem definovaný cíl“ a je většinou „širší výsečí ve společnosti“, subkultura je „méně početná, v jejím rámci působí několik často protikladných proudů a pro existenci subkultury nemá význam jeden konkrétní cíl vycházející z požadavků“ (42). Tyto pojmy spolu však souvisí, neboť se příznivci určité subkultury často aktivně podílejí na určitém hnutí (Smolík, 2010).

Přesto je zřejmé, že zde byly ztížené podmínky, což však mělo za následek větší kreativitu a originalitu. Vrcholu u nás dosáhl fenomén „Do it yourself“, neboť zde nebyl dostatek vhodných prostředků. Proto si punkeři barví na černo plátěné lékařské kalhoty (jak například popisuje Lou Fanánek Hagen ve své autobiografické knize *Tak to bylo, tak to je ...* (2007)) a místo kožených bot nosí vojenské kanady nebo pracovní boty. Ke zpevnění číra se v českém prostředí místo laku používala cukrová voda, pivo nebo mýdlo (Heřmanský, Novotná, 2011). Jednoduché nebylo ani shánění gramofonových desek, kazet a později i CD se západní hudbou. Zdrojem byla tzv. černá burza. Novou vlnu však bylo možné naladit na rozhlasovém přijímači s tzv. západní normou. V pohraničí bylo dokonce možné sledovat přenosy koncertů na západních televizních stanicích. Informace se stejně jako na Západě šířily pomocí fanzinů (Vaněk, 2002).

Po revolučním roce 1989 se i u nás punkeři dělí na „pravověrné“ a „komercializované“, na konci 90. let jsou ziny částečně nahrazeny internetovými stránkami a blogy, hlavním místem střetávání jsou však nadále koncerty a festivaly (Smolík, 2010).

2.3.1.3 Visací zámek

Ve fiktivním dokumentu Petra Zelenky *Visací zámek 1982 – 2007* (1993) dokazují (nejen) členové *Visacího zámku* svůj velký smysl pro humor. Vznik skupiny byl podle tohoto dokumentu zapříčiněn fámou o nejlepší skupině jménem Visací zámek. Rozšířila se do té míry, že bylo třeba skupinu založit. První koncert naplánovali na 15. listopadu 1982, ale osud jim nepřál – kvůli úmrtí Leonida Iljiče Brežněva byl koncert zakázán. Tak získali hned od začátku nálepku zakazované skupiny, což jim napomohlo k okamžité slávě a vyprodaným koncertům. První odehraný koncert byl pak 7. prosince 1982 ve strahovském klubu 007. Typické pro ně bylo ironizování punkerů, které podle nich lidé nekriticky přijímali. Činili tak prý proto, aby lidem ulehčili v těžkém období komunismu. Nebojí se dělat si legraci ani z StB, kterou Jan Haubert nazývá skvělým archivářem jejich koncertů. Koncem 80. let dochází k prvnímu nahrání desky a vzniká první punková písnička *Hymna šibeničních bratří*. V dokumentu se také označují za ty, kteří způsobili pád komunismu. Naplánovali si totiž na Albertově koncert na 17. listopadu 1989, ale koncert byl zrušen kvůli svátku. To lidi rozhořčilo, a tak šli protestovat na Národní třídu. Komunisté si ale demonstraci za zrušení koncertu vyložili jinak a podali demisi.

Dokument je samozřejmě do jisté míry založený na pravdivých informacích. Na začátku opravdu byla fáma, která přinutila vtípálky založit punkovou skupinu a předvést svůj um. První koncert se konal na Strahově v klubu 007 a skutečně bylo jejich hlavním cílem odlehčit lidem v těžké době (bandzone, <http://bandzone.cz/visacizamek?at=info>, 2012).

Visací zámek patří mezi ty skupiny, které paradoxně vznikly díky výboru SSM Stavební fakulty ČVUT Praha, protože všichni členi skupiny byli studenty vysokých škol. Od začátku se však StB nelíbili, a to už kvůli samotnému názvu, který měl podle zpráv StB symbolizovat „vězení, v němž byli uzavřeni lidé v naší společnosti“ (Vaněk, 2002: 226). *Visací zámek* vznikl v době, kdy se uskutečňovaly nevídané koncerty, ale zároveň v době plné zákazů a ničení punkových skupin. Zpěvák Visacího zámku Jan Haubert k tomu říká:

Když jsme začali hrát, tak končily Pražský výběr, Jasná páka, Letadlo. Na jednu stranu to pro nás byla výhoda, protože byla minimální konkurence skupin, a přitom už lidi byli na tenhle druh muziky zvyklí a byli po nás vyhladovělí. Na druhou stranu vrcholila kampaň proti nové vlně (Vaněk, 2002: 216).

Skupina ustála i povinnou vojnu, na které se během několika let všichni vystřídali. Během vojenské povinnosti se skupina skládala ze zbylých členů, po vojně fungovala dál v původní sestavě. Občas sice byli nuceni měnit název (např. V. Z. – V zastoupení), vždy ale hráli stejné písně. Skupina tedy funguje od samého začátku (již 30 let) ve stejném složení, a to: Jan Haubert – zpěv, tvůrce textů, Michal Pixa – kytara, Vladimír Štáštka – basová kytara, Ivan Rut – kytara a Jiří Pátek – bicí. Místo jmen však používají přezdívky VZ1 – VZ5 (bandzone, <http://bandzone.cz/visacizamek?at=info>, 2012).

Činnost *Visacího zámku* nejlépe shrnuje Filip Fuchs v knize *Kytary a řev, aneb co bylo za zdí* (2002):

Nadhled *Visacího zámku* ve své době určitě přinášel značné osvěžení ať už oproti neposlouchatelnému prorežimnímu rocku, tak i oproti křečovitě se tvářícím punkovým kapelám stavících se (často trochu falešně) do role nekompromisních bojovníků. Představoval tak jistou stravitelnější formu punk rocku, která zasáhla mnohem širší okruh posluchačů než většina jeho tehdejších soupeřů. Pro začínající příznivce punku představoval něco jako 'vstupní bránu' do punk rocku – díky tomu, že se pohyboval na oficiální úrovni, zakopl o něj člověk většinou jako o první kapelu tohoto stylu. S největší pravděpodobností to platí i dnes (90).

2.4 Gender v punku

Jak jsem již zmínila výše, ženám v subkulturách nebyla věnována příliš velká pozornost. Když už se o ženách mluvilo, tak jako o partnerkách nebo pasivních konzumentkách subkulturní módy. Pravdou je, že subkultury většinou jsou tvořeny muži a mají prvky maskulinity, násilí a protispolečenské revolty (Smolík, 2010). Je však také nutné dodat, co tomu předcházelo. Dívčí skupiny sehrály v počátcích punkové subkultury významnou roli, ale byly muži časem vytlačeny do pozice fanoušků a přítelkyň právě zvyšujícím se násilím (Klein, 1997).

Ženy však odmítaly být pouhými nezúčastněnými divačkami, a proto se aktivně zapojovaly do vytváření webových stránek a fanzinů a zakládaly vlastní skupiny. Vyjadřovaly odpor tím, že si přisvojily mužskou roli a také vystavováním vlastního těla (Smolík, 2010). Chtěly se vrátit ke kořenům punku, kde je upřímnost vnímána jako důležitější než profesionální hraní (Kearney, 1997).

Radikální reakcí na mizení žen z punkové subkultury byla alternativa Riot Grrrls. Slovo „grrrl“ je vytvořeno z anglického „girl“ – představou jemné bezbranné dívky, a „rrr“ – zavrčení, které tuto představu ironizuje a vytlačuje. Tato alternativa se objevila v devadesátých letech 20. století a byla spojena s myšlenkami feminismu. Tyto mladé rozhněvané dámy se kromě zakládání kapel a vytváření fanzinů věnovaly také pořádání festivalů, přednášek či dokonce kurzů bojového umění. Kritizovaly zejména nerovné postavení žen a ostatních marginalizovaných skupin v punku i mimo něj (Smolík, 2010). Kombinovaly „image hodné cukrové panenky a navztekané zlé holky“ (Smolík, 2010: 87). Českým zástupcem feministického proudu punku je například skupina *Zuby Nehty*.

Také podle Lauraine Leblanc (2000) je punková subkultura ovládaná muži. Upozorňuje na to, že ačkoli se prezentuje jako rovnostářská či dokonce feministická, ve skutečnosti to neplatí. Zároveň je to však subkultura, která ženám dává prostor být asertivními a agresivními. Vstupem do této subkultury se ženy zavazují k aktivnímu odporu vůči předpisům a proskripcím, které dívky omezují. Greer Litton Fox ve feministickém časopise *Signs* tvrdí, že hodnotové konstrukty jako „hodná holka“ nebo „dáma“ fungují jako určitá forma sociální kontroly. Právě proto se dívky v kritickém období⁷ svého vývoje připojují k této subkultuře ovládané muži. Zde pak musí hledat kompromis mezi jejich vlastní ženskostí a mužností punku. Punkerky přiznávají, že aby si udržely své pozice v punkové scéně, musí se přizpůsobit obtěžování a zneužívání, které zažívají uvnitř subkultury. Distancují se od ostatních dívek, ty by jim však podle Lauraine Leblanc byly největší podporou.

Některé hudební subkultury sexismus podporují (některé proudy hip hopu), jiné však sexismus odmítají (emo). Názory na tuto problematiku se projevují v textech, vytváří jakýsi „model“, jak se k ženám chovat (nejen) v rámci dané subkultury (Smolík, 2010). Podle McClary (2002) je žena v hudbě prezentována podle představ mužů a patriarchální společnosti – je prezentována buď jako submisivní, nebo jako harpie. Podle toho, jak se punk prezentuje, by měl bojovat proti sexismu. Výše uvedená data dokazují, že jsou femininita a maskulinita uvnitř punkové subkultury skutečně konstruovány jinak než v mainstreamové společnosti. Pokusím se ověřit, nakolik to platí i v českém kontextu.

⁷ Jde o „rizikovou mládež“, u které je vysoká pravděpodobnost, že během dospívání selžou v sociální a psychické oblasti. Medicína a psychiatrie v této souvislosti hovoří o syndromu rizikového chování v dospívání (Smolík, 2010).

Z teoretické části mé práce tedy vyplývá, že patriarchální společnosti, mezi které se řadí také česká společnost, charakterizuje muže jako aktivní, racionální a sportovně a fyzicky nadané, zatímco ženy jako pasivní, zajímající se o vzhled, citově nevyrovnané. Muž vládne, žena je to Druhé. Muž je dominantní, žena je submisivní. Muž nesmí projevovat své city s výjimkou hněvu, žena naopak nesmí být agresivní a musí splňovat představu „hodné holky“.

Vzhledem k tomu, že se punk označuje za kontrakulturu, která má za úkol nastavovat společnosti zrcadlo a ukazovat přehnané lpění na nesprávných jevech, měla by upozorňovat také na nesprávné konstrukce maskulinity a femininity. Ačkoli se sice v teoretické části ukázalo, že i v punkové subkultuře vládnu muži, mají zde ženy prostor a možnost stát se agresivními a asertivními a nebýt „hodnými holkami“, jak od nich požaduje společnost. Muž by měl mít možnost dávat najevo své city, aniž by ztratil svou mužnost. Protože v sobě punk ve svých kořenech obsahoval boj proti všem možným předsudkům, budu také předpokládat, že bude upozorňovat na utlačování nejen na základě pohlaví, ale také sexuální orientace, rasy a třídy.

V mé práci vycházím ze sociálního konstruktivismu, který předpokládá neustálé obnovování sociální reality na základě komunikace. Budu proto zkoumat, k jaké změně konstrukce maskulinity a femininity došlo v rámci kohorty kolem punkové skupiny *Visací zámek* či zda vůbec k nějaké změně došlo.

3 Praktická část

V této části stanovím výzkumný problém a výzkumné otázky, představím zvolenou výzkumnou strategii, vymezím výzkumný vzorek, nastíním způsob analyzování a prezentuji výsledky mého zkoumání.

3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Na základě načtené literatury shrnuté v teoretické části vycházím z předpokladu, že punková subkultura v západním světě nabízí alternativní konstrukce maskulinity a femininity, než jak jsou vymezeny mainstreamovou společností. Pokusím se zjistit, zda je to platné také v českém prostředí.

Výzkum založím na analýze textů punkové skupiny *Visací zámek*. Hlavní výzkumné otázky tedy budou znít takto:

1. Jaké konstrukce maskulinity a femininity nabízí texty Visacího zámku?
2. Nabízí tyto konstrukce alternativy k tradičnímu pojmání maskulinity a femininity?

Protože by měl punk bojovat i proti ostatním společenským předsudkům a protože je celá společnost prostoupena androcentrismem, další otázky pro mě budou:

3. Jsou tyto konstrukce strukturovány dalšími osami sociálního třídění, jako jsou etnicita, pohlavní orientace, věk, třída?
4. Jsou texty Visacího zámku sexistické?

3.2 Analytický postup

Hned zpočátku je dobré vysvětlit, že budu vycházet z konstruktivistického paradigmatu, jak jej definují Guba a Lincoln (1994). Toto tzv. alternativní paradigma vychází z ontologického relativismu, tedy z názoru, že konstruovaná realita závisí na dané skupině a liší se od konstrukcí reality jiných skupin. Konstrukce je determinována kontextem, ve kterém vznikla, a podle Guby a Lincoln dokonce ani nemůže být plně pochopena mimo tento kontext. Nejde zde proto o to, zda je konstrukce „pravdivá“. Cílem výzkumu je pochopit a rekonstruovat konstrukce výzkumného objektu, přičemž je nutné být neustále otevřen novým interpretacím (Guba, Lincoln, 1994).

Pro výzkum jsem zvolila kvantitativní metodologický přístup. Ačkoli je pro konstruktivistickou tradici typický spíše kvalitativní přístup, je možné v jejím rámci provádět také výzkum kvantitativní (Guba, Lincoln, 1994), pokud badatelka reflektuje konstruovanost reality, kterou takto popisuje a analyzuje. Výzkum jsem konkrétně založila na kvantitativní obsahové analýze (Schulz a kol., 2004), využila jsem však i základních aspektů diskursivní analýzy, a to především při stanovování jednotlivých

proměnných a jejich kategorií. Vzhledem k jejímu (byť okrajovému) využití považuji za vhodné se o diskursivní analýze alespoň krátce zmínit.

Diskursivní analýza úzce souvisí s konstruktivistickým přístupem. Všímá si vztahu mediálních sdělení (v mém případě textů punkové skupiny *Visací zámek*) a sociálního prostředí (v mém případě punková subkultura, konkrétně kohorta kolem punkové skupiny *Visací zámek*), ve kterém vznikají. Zároveň pomáhá odkrývat mocenské vztahy a pozice, které se podílejí na utváření mediálních sdělení. Mocenské vztahy a ideologie, které odhaluje, jsou přitom vytvářené a reprezentované jazykem. Diskursivní analýza má oproti tomu, jak se obvykle používá kvantitativní obsahová analýza, velké pozitivum v tom, že neizoluje mediální sdělení od prostředí, ve kterých vznikla (Trampota, Vojtěchovská, 2010; Hendl, 2008). Toto pozitivum diskursivní analýzy se pokusím zohlednit při vytváření proměnných a jejich kategorií. Nyní už ale ke kvantitativní obsahové analýze, která je v mém výzkumu klíčová.

V knize *Analýza obsahu mediálních sdělení* (Schulz a kol., 2004) je připomenuto trefné vymezení obsahové analýzy podle Bernarda Berelsona, který ji popisuje jako: „výzkumnou techniku pro objektivní, systematický a kvantitativní popis zjevného obsahu komunikace“ (76). Vnímám ji jako vhodnou pro svůj výzkum, neboť jejím prostřednictvím mohu sledovat obsah písňových textů skupiny *Visací zámek* a jejich proměnu v delším časovém horizontu. Tak bude možné pozorovat konstrukce maskulinity a femininity, konstrukce vztahů, zobrazení moci a jazykový sexismus v rámci těchto textů během třiceti let jejich existence, zároveň bude možné sledovat proměny v čase. Díky tomu, že kvantitativní obsahová analýza využívá statistických procedur, je možné zpracovat velké množství textů (Trampota, Vojtěchovská, 2010).

Výhodou obsahové analýzy je její přenositelnost. Protože jsou její výsledky „objektivní“, nezávisí na výzkumníkovi. Při opakování výzkumu by tak, při použití mé kódovací knihy a kódovacích instrukcí, měl jiný výzkumník dojít ke stejným výsledkům. Moje práce tedy má vysoký stupeň ověřitelnosti (Trampota, Vojtěchovská, 2010). Tím je zaručen požadavek reliability, který je u kvantitativního výzkumu nezbytný. Splněn je i druhý požadavek, aby byl výzkum validní, tedy abych opravdu zkoumala to, co chci. V mém případě se jedná o tzv. zjevnou validitu, což je podle Miroslava Dismana (2007) validita, kterou není nutné kontrolovat. Podle mého názoru není v mém výzkumu nutné provádět kontrolu, neboť moje kódovací kniha dokazuje, že jsem zkoumala to, co jsem zamýšlela zkoumat.

Další výhodou je i absence reaktivity ve výzkumu (konkrétně, že moje přítomnost neovlivňovala proces zkoumání), neboť jsem zkoumala již existující písňové texty a data jsem tak nevytvářela, jako je tomu například v případě rozhovorů.

Obsahová analýza je založená na kódování, pro jehož aplikaci je nutné vytvořit kategorie jednotlivých proměnných. Tyto proměnné a jejich kategorie budou zachyceny

v již zmíněné kódovací knize (viz Příloha č. 1 – Kódovací kniha). Při konstrukci proměnných jsem vycházela z Coffey a Atkinsona (1996), kteří shodně například s Trampotou a Vojtěchovskou (2010) označují kódování za proces sloužící k redukci a zjednodušení, zároveň však kódování vnímají jako komplikování dat a vytváření komplexity. Abych vytvořila co nejkompexnější obraz zkoumaných konstrukcí, vytvořím proměnné kategorie pro různé aspekty související s pohlavím.

Proměnné definuji na základě teoretického poznání o genderu (Schulz a kol., 2004). Konstrukci maskulinity a femininity se pokusím zjistit na základě použitých přídavných jmen a sloves, zaměřím se také na to, jak jsou označováni/y, v jakém povolání se objevují (a zda se tam vůbec objevují), jaké jsou používané nadávky, v jakém jsou věku, s čím jsou spojováni/y a v jakém prostoru se nachází. Kromě konstrukcí maskulinity a femininity se budu zajímat také o konstrukce vztahů, zobrazení moci (kdo ji nemá, kdo ji má a v jaké podobě) a jazykový sexismus. Při vytváření kategorií jednotlivých proměnných budu kombinovat uzavřené a otevřené kódování. Na začátku výzkumu si určím několik základních kódů, u kterých budu předpokládat, že se tam objeví. Během výzkumu budu kódy doplňovat podle textů (Miles, Huberman, 1994).

3.3 Výběr vzorku

Pro výzkum jsem se snažila zvolit co nejvhodnějšího zástupce českého punku. Rozhodla jsem se vybrat léty prověřenou skupinu *Visací zámek*. Ačkoli díky úctyhodné době trvání skupiny nepatří její členové mezi nejmladší, zvládají držet krok s mladší generací. Na jejich koncertě v pražském *Vagónu* jsem se přesvědčila o tom, že velkou část jejich obecenstva tvoří mladí lidé (viz Příloha č. 2 – Terénní zápisky). Problém nevidím ani v tom, že má skupina nepopíratelně smysl pro humor. Jak jsem totiž uvedla v teoretické části, pro český punk jsou humor, ironie a sarkasmus typické. Přesto samozřejmě i český punk reaguje na dogmata společnosti. Navíc, jak tvrdí Filip Fuchs (viz kapitola 2. 3. 1. 3 *Visací zámek*), *Visací zámek* byl a dodnes je jakousi „vstupní bránou“ pro punkery.

Výzkum je založený na analýze textů jejich písní. Všechny texty jsou volně přístupné na jejich oficiálních stránkách visaci.cz. Odtud čerpám také já. Předpokladem pro provádění obsahové analýzy je dostatečný rozsah zkoumaného vzorku (Schulz a kol., 2004), to by mělo být splněno díky dlouholetému působení skupiny, během kterého vydala velké množství alb. Abych skutečně zkoumala to, co zamýšlím zkoumat, podrobím analýze pouze texty, které se týkají genderu. Protože ale musím vybrat ty, které se jím zabývají, bude nejdříve nutné prozkoumat všechny texty.

Skupina má deset klasických alb, tři kompilace a tři živé nahrávky. Protože se na kompilacích a na živých nahrávkách opakují písně z alb, podrobím analýze pouze texty z klasických alb. Alba jsou vydávána od roku 1988 do roku 2010, celkem obsahují 146 písní. Z nich jsem vybrala 108 písní, které se týkají genderu. Podíl textů týkajících se

genderu je tedy velký, tvoří 74 % z celkového počtu. Jedna genderově zaměřená píseň se objevila ještě jednou na jiném albu, ve vzorku je však zahrnuta pouze jednou.

Abych porovnála, zda došlo u této skupiny v průběhu času k nějaké změně ve vnímání genderu, rozdělila jsem výzkumný vzorek o velikosti deseti alb na polovinu, tedy na texty z prvních pěti alb vydaných v letech 1988 – 1993 a na texty ze zbylých pěti alb vydaných v letech 1994 – 2010. Výzkumný vzorek vnímám jako dostačující, neboť skrze ně skupina promlouvá a sděluje svůj náhled na svět.

Připomínám, že si uvědomuji omezenost kvalitativního výzkumu a tedy jeho neschopnost přenášet získané poznatky na celou společnost (Disman, 2007), v mém případě na punkovou subkulturu. Výsledky bude možné vztáhnout na kohortu (viz kapitola 2. 3 Hudební subkultury) kolem skupiny *Visací zámek*.

3.4 Výsledky analýzy textů vydaných v letech 1988 – 1993 a 1994 – 2010 a jejich porovnání

3.4.1.1 Konstrukce maskulinity

V rámci přídavných jmen použitých v textu jsou po celou tvorbu *Visacího zámku* muži konstruováni netypicky. Převažuje obraz mužů slabých a citlivých. Slabost a v ní zahrnutá submisivita se sice objevuje až od roku 1991, za to ale velmi výrazně. Opoziční tradiční vlastnost dominance v první polovině alb (viz tabulka č. 1) není obsažena vůbec, v druhé polovině (viz tabulka č. 2) se již objevuje celkem hodně, spolu s ní se zvýšil výskyt typické mužské racionality. Je zde i klasický obraz mužů, kteří jsou necitliví a krutí, početně je však převážen představou mužů, kteří dávají najevo své city aniž by ztratili svou mužnost (viz kapitola 2. 2. 3. 2 Jak rodiče vychovávají své děti). Velmi výraznou je po celou dobu jejich tvorby promiskuita, která patří k tradiční představě mužů. Zajímavostí je, že se zabývají také vzhledem mužů, což není typické.

Tabulka č. 1: Charakteristika muže: přídavná jména v textech *Visacího zámku* vydaných v letech 1988 - 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 1. 2.	slabý	0	0	0	4	3	7
1. 1. 3.	citlivý	0	1	0	4	0	5
1. 1. 4.	promiskuitní	0	0	3	1	0	4
1. 1. 5.	racionální	0	0	1	1	0	2
1. 1. 6.	nehezký	0	0	0	1	1	2
1. 1. 7.	necitlivý	0	0	0	2	0	2
1. 1. 1.	ukrutný	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 2: Charakteristika mužů: přídavná jména v textech Visacího zámku vydaných v letech 1994 - 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 1. 2.	slabý	1	0	0	3	0	4
1. 1. 3.	citlivý	2	0	1	0	1	4
1. 1. 4.	promiskuitní	2	0	1	0	1	4
1. 1. 5.	racionální	2	1	0	0	0	3
1. 1. 8.	dominantní	1	0	0	1	1	3
1. 1. 6.	nehezký	0	0	0	1	0	1

Nejčastější činností mužů (viz tabulka č. 3 a 4) je pití alkoholu. Toto téma se drží na vrcholu po celou dobu jejich tvorby. S tím souvisí, byť v první polovině méně častý, výskyt požívání dalších drog jako jsou cigarety, marihuana a jednou dokonce tvrdší drogy. K těmto neřestem pak patří v textech zmíněné krkání a zvracení. Toto všechno odpovídá klasické představě mužů. Často samozřejmě odkazují k punku a popisují jej jako nejlepší přístup k životu. Velmi výrazné je po celou dobu tvorby téma sexuality. V obou obdobích dominuje vnímání žen jako sexuálního objektu, což potvrzuje pojetí ženského těla jako těla-pro-druhého (viz kapitola 2. 2. 1. 2 Ženské tělo). Na první polovině alb se nadále drží spojení mužů s promiskuitou, která je dokázána častým pohlavním stykem s cizí ženou. V druhé části alb dochází k početnímu vyvážení pohlavního styku s cizí a vlastní ženou. Od punkové skupiny očekávané vyjádření se k homosexualitě jsem nenalezla ani jednou. Celkem často jsou muži zobrazeni jako řidiči, což může souviset s jejich tradiční dominancí a vládou. V první polovině alb je lze vidět, jak pláčou, což souvisí s výše zmíněným netradičním projevováním citů. Pokaždé je příčinou žena, která je zobrazena jako necitlivá. Několikrát se také objevuje tradiční představa muže zabijáka. V případě zvířat jde o usmrcení za účelem konzumace. V případě člověka jde o smrt na bojišti, přičemž je zde zabíjení a celkově militarismus odsuzováno. V druhém případě jde o mladistvou nerozvážnost. Jinak jsou muži klasicky zobrazeni jako osoby nestarající se o svůj vzhled a mající rády fotbal. V druhé polovině přibude také kladný vztah k přírodě, v rámci čehož se zmiňuje i o indiánech. To může být odkazem k punku (čiró podle kmenu Cherokee viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě). Protože je nejvýrazněji zastoupeno téma alkoholu a sexuality, lze konstrukci maskulinity na základě sloves označit za stereotypní.

Tabulka č. 3: Charakteristika muže: sloves v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 2. 1.	pije	0	3	0	4	1	8
1. 2. 18.	vnímá ženu jako sexuální objekt	0	0	2	2	1	5
1. 2. 9.	má rád punk	0	0	3	0	1	4
1. 2. 21. 2.	má pohlavní styk s cizí ženou	0	0	3	0	0	3
1. 2. 5. 2.	zabije člověka	0	1	0	0	1	2
1. 2. 10.	řídí	0	0	0	1	1	2
1. 2. 12.	pláče	0	1	0	1	0	2
1. 2. 13.	kouří cigaretu	0	0	1	1	0	2
1. 2. 17.	nadává	0	0	1	1	0	2
1. 2. 5. 1.	zabije zvíře	0	1	0	0	0	1
1. 2. 15.	požívá tvrdé drogy	0	0	1	0	0	1
1. 2. 16.	je zkažený mocí	0	0	1	0	0	1
1. 2. 19.	zvrací	0	0	0	1	0	1
1. 2. 20.	neřeší svůj vzhled, módu	0	0	0	0	1	1
1. 2. 21. 1.	má pohlavní styk s manželkou/partnerkou	0	0	0	1	0	1

Tabulka č. 4: Charakteristika muže: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 2. 1.	pije	1	1	4	2	3	11
1. 2. 9.	má rád punk	0	1	1	2	4	8
1. 2. 10.	řídí	0	0	1	0	3	4
1. 2. 11.	má rád přírodu	1	1	0	1	1	4
1. 2. 18.	vnímá ženu jako sexuální objekt	2	0	1	1	0	4
1. 2. 21. 1.	má pohlavní styk s manželkou/partnerkou	2	0	1	0	0	3
1. 2. 21. 2.	má pohlavní styk s cizí ženou	1	0	1	0	1	3
1. 2. 14.	kouří marihuanu/má rád marihuanu	0	0	0	1	2	3
1. 2. 13.	kouří cigaretu	0	1	0	1	0	2
1. 2. 8.	krká	0	0	1	0	1	2
1. 2. 22.	má rád fotbal	0	0	0	2	0	2
1. 2. 5. 1.	zabije zvíře	0	0	0	0	0	1
1. 2. 5. 2.	zabije člověka	0	0	1	0	0	1

Povolání na všech albech (viz tabulka č. 5 a 6) jsou v souvislosti s muži genderově stereotypní. Muži mají zaměstnání, které vyžaduje fyzickou zdatnost (např. dřevorubec), technickou zdatnost (např. zvukař) či je prestižním povoláním (např. ministr). Je však třeba podotknout, že některá zaměstnání odkazující k vysoké prestiži jsou odsuzována

(např. ministr). Zaměstnání obvykle spojovaná se ženami se zde nevyskytují. V rámci povolání použitých v textech je tedy konstrukce maskulinity opět stereotypní. Zajímavostí ovšem je, že zaměstnání odkazující k řádu (policajt, pracovník ostrahy) jsou zde vnímána negativně. To je zřejmě opět spojeno s punkovou ideologií.

Tabulka č. 5: Charakteristika muže: povolání v textech Visacího zámku v letech 1988 - 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 3. 1.	zemědělec	0	1	0	0	0	1
1. 3. 2.	vojevůdce	0	1	0	0	0	1
1. 3. 3.	voják	0	1	0	0	0	1
1. 3. 4.	kat	0	0	0	1	0	1
1. 3. 6.	ministr	0	1	0	0	0	1
1. 3. 7.	muzikant	0	0	1	0	0	1
1. 3. 8.	dřevorubec	0	0	0	0	1	1
1. 3. 18.	vinař	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 6: Charakteristika muže: povolání v textech Visacího zámku v letech 1994 - 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 3. 10.	hostinský	1	0	2	0	1	4
1. 3. 7.	muzikant	0	0	1	0	2	3
1. 3. 15.	doktor	0	0	0	3	0	3
1. 3. 5.	policajt	0	0	0	0	2	2
1. 3. 9.	král	1	1	0	0	0	2
1. 3. 11.	zvukař	0	0	1	0	0	1
1. 3. 12.	řezník	0	0	1	0	0	1
1. 3. 13.	kuchař	0	0	1	0	0	1
1. 3. 14.	hajný	0	0	1	0	0	1
1. 3. 16.	pracovník ostrahy	0	0	0	1	0	1
1. 3. 17.	prezident	0	0	0	0	1	1

Označení muže v první polovině alb (viz tabulka č. 7) souvisí s muži nepatřícími mezi mocné (viz kapitola 2. 2. 1. Genderové stereotypy v západním světě). Souvisí s alkoholem či s fyzickou zdatností (viz hrubec, který v písni ublíží dřevorubci). V druhé polovině alb (viz tabulka č. 8) se již celkem často objevují klasická označení mužů odkazující k moci (frajer, šéf – prestiž), je zde i klasická představa mužů jako ochránců žen. Jinak se nadále vyjadřují k mužům z okraje společnosti, kteří nejsou mocní. Zde je netradiční konstrukce maskulinity mírně vyšší než tradiční konstrukce mocného muže.

Tabulka č. 7: Charakteristika mužů: označení v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 4. 1.	notorik	0	1	0	0	0	1
1. 4. 2.	pobuda	0	0	0	1	0	1
1. 4. 5.	výtržník	0	0	1	0	0	1
1. 4. 6.	hrubec	0	0	0	0	1	1

Tabulka č. 8: Charakteristika mužů: označení v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 4. 9.	frajer	0	1	0	0	2	3
1. 4. 1.	notorik	0	0	1	0	1	2
1. 4. 2.	pobuda	0	0	0	2	0	2
1. 4. 7.	ochránce žen	1	0	0	0	1	2
1. 4. 11.	šéf	0	0	1	0	1	2
1. 4. 3.	poutník	0	0	1	0	0	1
1. 4. 5.	výtržník	0	0	0	0	1	1
1. 4. 6.	hrubec	0	1	0	0	0	1
1. 4. 8.	kovboj	0	1	0	0	0	1
1. 4. 10.	narkoman	0	1	0	0	0	1
1. 4. 12.	sebevrah	0	0	0	1	0	1

S nadávkami (viz tabulka č. 9 a 10) v textech *Visací zámek* šetří. Na prvních pěti albech se objevuje pouze jedna, a to výraz „blbeček“, kterým označuje daná osoba v textu sama sebe. Na druhé polovině alb se jich již objevuje více, vzhledem k celkovému množství textů však stále celkem málo. Nadávky zde jsou stereotypní (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě).

Tabulka č. 9: Charakteristika mužů: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 5. 1.	blbeček	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 10: Charakteristika muže: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 5. 3.	vůl	1	0	2	0	1	4
1. 5. 2.	debil	0	0	1	0	1	2
1. 5. 4.	buzna	0	0	0	0	1	1

Většinou z textů nelze vydedukovat, v jakém věku daný muž je (viz tabulka č. 11 a 12). Největší zastoupení na albech z let 1988 až 1993 má v rozpoznatelných případech adolescence (definice věkových kategorií viz Kódovací instrukce), která je spolu s mladší dospělostí považována za nejčastější věk členů punkové subkultury (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě). Je zde zastoupena také střední a starší dospělost. Na albech z let 1994 až 2010 je početní posun právě ke střední a starší dospělosti, která podle mého názoru souvisí s věkem samotných členů skupiny (neboť je střední dospělost výrazně zastoupena v roce 1994, zatímco starší dospělost až v roce 2010, což odpovídá jejich věkové kategorii v daném roce). I na starších albech se však týkají texty mladších lidí, což pravděpodobně odkazuje na snahu punku být progresivní. Celkově lze konstatovat, že věk příliš neřeší a není zřejmě směrodatný ani pro cílovou skupinu posluchačů. Texty mohou zaujmout posluchače všech věkových kategorií.

Tabulka č. 11: Charakteristika muže: věk v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 6. 8.	nelze určit	2	5	8	12	3	30
1. 6. 3.	adolescence	0	3	0	0	3	6
1. 6. 4.	mladší dospělost	0	0	0	1	2	3
1. 6. 6.	starší dospělost	0	1	2	0	0	3
1. 6. 5.	střední dospělost	0	0	1	1	0	2
1. 6. 1.	dětství	0	0	1	0	0	1
1. 6. 2.	puberta	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 12: Charakteristika muže: věk v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 6. 8.	nelze určit	9	5	10	8	8	40
1. 6. 5.	střední dospělost	5	1	0	0	0	6
1. 6. 6.	starší dospělost	0	0	1	1	4	6
1. 6. 4.	mladší dospělost	0	0	1	0	2	3
1. 6. 3.	adolescence	0	0	0	1	1	2
1. 6. 7.	stáří	0	0	0	0	1	1

Jak už naznačila tabulka sledující výskyt sloves (tabulka č. 3 a 4), nejčastěji jsou muži spojováni s alkoholem (viz tabulka č. 13 a 14), takže je zde navázáno na tradiční konstrukci maskulinity. Tradiční konstrukce pak pokračuje nemalým zastoupením spojení mužů s násilím a s kriminalitou. Jednou je muž, v opozici ke kriminalitě a násilí, spojen s dodržováním zákona, to však není v rozporu s tradiční představou maskulinity. Jedinou kategorií, která nemusí spadat pod klasickou konstrukci maskulinity, je hudba, neboť se nejčastěji jedná o punk, který by měl tradiční představě odporovat. Některé případy však souvisí s tradiční konstrukcí, a to ty, které souvisí s prestižním povoláním profesionálního muzikanta či jednoduše s představou muže, který je nadaný.

Tabulka č. 13: Charakteristika muže: s čím je spojován v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 7. 1.	s alkoholem	0	5	2	5	3	15
1. 7. 4.	s násilím	0	1	3	1	1	6
1. 7. 3.	s kriminalitou	0	4	0	0	1	5
1. 7. 2.	s hudbou	0	0	3	0	0	3
1. 7. 5.	s dodržováním zákona	0	0	0	0	1	1

Tabulka č. 14: Charakteristika muže: s čím je spojován v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 7. 1.	s alkoholem	4	1	5	7	7	24
1. 7. 2.	s hudbou	0	1	3	3	5	12
1. 7. 3.	s kriminalitou	0	1	1	0	3	5
1. 7. 4.	s násilím	2	0	2	0	1	5
1. 7. 5.	s dodržováním zákona	0	0	0	0	1	1

S alkoholem samozřejmě souvisí prostředí hospody, což je také v rámci rozpoznatelných prostorů nejčastějším místem, kde se muži ve všech textech *Visacího zámku* nalézají (viz tabulka č. 15 a 16). Opět tedy vítězí tradiční představa maskulinity. Pokud zhodnotím obecně poměr výskytu prostoru uvnitř a venku, výrazně vede vnitřní prostor, v němž vede již zmíněná hospoda. Na druhém místě je pak zobrazení mužů doma. Je třeba podotknout, že se výskyt venkovního prostředí postupem času zvyšuje. Celkově lze však konstatovat, že pro *Visací zámek* není rozhodující ani prostor a příliš jej neřeší.

Tabulka č. 15: Charakteristika mužů: v jakém prostoru se nalézají v textech *Visacího zámku* v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
1. 8. 6.	nelze určit	2	1	5	7	3	18
1. 8. 1.	v hospodě	0	3	0	2	2	7
1. 8. 2.	doma	0	1	2	1	0	4
1. 8. 7.	venku	0	0	2	1	1	4
1. 8. 4.	v práci	0	1	0	0	1	2
1. 8. 5.	na bojišti	0	1	0	0	0	1
1. 8. 8.	v obchodě	0	0	0	0	1	1

Tabulka č. 16: Charakteristika mužů: v jakém prostoru se nalézají v textech *Visacího zámku* v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
1. 8. 1.	v hospodě	6	2	2	0	3	13
1. 8. 7.	venku	1	1	2	3	5	12
1. 8. 6.	nelze určit	3	2	2	2	2	11
1. 8. 2.	doma	2	0	2	1	1	6
1. 8. 3.	na koncertě	0	1	1	0	2	4
1. 8. 8.	v obchodě	0	0	0	1	2	3
1. 8. 4.	v práci	0	0	1	0	0	1

3.4.1.2 Konstrukce femininity

Po celou dobu jejich tvorby v celkovém součtu výskytu převládá klasická konstrukce femininity (viz tabulka č. 17 a 18), která charakterizuje ženy jako cudné, citově nevyrovnané, bezbranné, starostlivé, frigidní, hloupé a krásné (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě). O starostlivosti se ve všech případech mluví v souvislosti s matkou. V první polovině alb se sice spíše než o kráse mluví o tom, že daná žena krásná není, její nehezky zevnějšek je jí však vyčítán. Požadavek krásy je po celou jejich tvorbu nejvýraznější, je zde tedy posilován „mýtus krásy“ (viz kapitola

2. 2. 1. 2 Ženské tělo). Klasické konstrukci femininity v první polovině alb výrazněji odporuje nejčastěji se objevující promiskuita. Pouze v jednom případě je ve spojení s prodejnou ženou (což je tradiční), takže ji lze považovat za netradiční. Je však nutné podotknout, že promiskuita ve spojení s ženami v druhé polovině alb téměř zcela mizí. V první polovině alb jsou také netradičně zobrazeny jako fyzicky zdatné, tento rys je sice u žen chválen, objevuje se však pouze jednou. Jednou jsou také charakterizovány jako špatná hospodyňka, což je jim vyčítáno. Celkově lze konstatovat, že jsou ženy v rámci použitých přídavných jmen konstruovány podle představ mainstreamové společnosti.

Tabulka č. 17: Charakteristika ženy: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 1. 1.	promiskuitní	0	2	1	2	0	5
2. 1. 4.	nehezká	0	0	2	0	2	4
2. 1. 2.	cudná	0	0	1	1	0	2
2. 1. 5.	citově nevyrovnaná	0	1	1	0	0	2
2. 1. 7.	bezbranná	0	0	0	1	1	2
2. 1. 8.	starostlivá	0	0	0	0	2	2
2. 1. 12.	frigidní	0	0	1	0	1	2
2. 1. 3.	zlá	0	0	1	0	0	1
2. 1. 6.	hezká	0	0	0	1	0	1
2. 1. 9.	fyzicky zdatná	0	0	0	0	1	1
2. 1. 11.	hloupá	0	0	0	0	1	1
2. 1. 14.	špatná hospodyňka	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 18: Charakteristika ženy: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 1. 6.	hezká	2	1	2	1	1	7
2. 1. 5.	citově nevyrovnaná	2	1	0	0	0	3
2. 1. 7.	bezbranná	0	1	1	0	0	2
2. 1. 11.	hloupá	0	0	1	1	0	2
2. 1. 1.	promiskuitní	0	0	0	1	0	1
2. 1. 2.	cudná	0	1	0	0	0	1
2. 1. 10.	dominantní	0	0	0	0	1	1
2. 1. 12.	frigidní	1	0	0	0	0	1
2. 1. 13.	submisivní	0	0	0	0	1	1

Při celkovém součtu vyskytovaných sloves je v první polovině alb (viz tabulka č. 19) tradiční a netradiční konstrukce žen v rovnováze. Nejčastěji se však objevují jako mající pohlavní styk s cizím mužem, což odkazuje k výše zmíněné netradiční promiskuitě. Celkem často se také objevují ženy, která mají rády punk. *Visací zámek* tedy propaguje punkovou ideologii i u žen, nevylučuje je. Nabádá tak k porušování hodnotového konstruktů „hodné holky“, který mainstreamová společnost vytvořila jako jakousi sociální kontrolu (viz kapitola 2. 4 Gender v punku). Jinak je zde ale výrazná klasická představa žen, které se hádají a neví co chtějí či pláčou. Nejvíce tedy zobrazují ženy jako citově nevyrovnané. Tato představa je výrazná také v druhé polovině alb (viz tabulka č. 20). V souvislosti s vyšší mírou hádavosti žen lze mluvit o podpoře představy žen jako harpie (viz kapitola 2. 4 Gender v punku). Nadále se často objevují ženy, které mají rády punk. Jinak je ale v druhé polovině alb konstrukce femininity tradiční. Ženy jsou zde oddané svému muži (nejčastěji se objevuje pohlavní styk s manželem či partnerem), zároveň nadále nadávají či se hádají, neví co chtějí a pláčou. Okrajově je také zmíněn jejich zájem o vlastní vzhled a zájem o mocné muže. Celkem často v druhé polovině alb ženy přijímají představu sebe jako sexuálního objektu, což naznačuje smířenost s jejich pozicí těla-pro-druhé (viz kapitola 2. 2. 1. 2 Ženské tělo). S tím vyjadřuje *Visací zámek* souhlas. Ačkoli je nejčastější výskyt sloves podporující klasickou představu žen, je třeba říci, že je ženám vyčítáno, jestliže se hádají, nadávají či neví co chtějí. Ideální je podle nich zřejmě žena, která je věrná, nevdává jí okukování jejího těla muži a bude mít ráda svého muže, ačkoli nepatří mezi mocné. Za to všechno je jí na oplátku povoleno plakat a stejně jako muži může pít alkohol. Je také třeba upozornit, že se opět ani jednou nevyjádřili k sexualitě v rámci stejného pohlaví.

Tabulka č. 19: Charakteristika ženy: slovesa v textech *Visacího zámku* v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 2. 9. 2.	má pohlavní styk s cizím mužem	0	1	2	2	0	5
2. 2. 1.	hádá se/nadává	0	0	2	1	0	3
2. 2. 4.	má ráda punk	0	0	2	0	1	3
2. 2. 2.	neví co chce	0	0	1	1	0	2
2. 2. 11.	pije	0	0	1	0	1	2
2. 2. 3.	zajímá se o svůj vzhled	0	0	1	0	0	1
2. 2. 5.	má ráda mocné muže	0	0	1	0	0	1
2. 2. 6.	kouří cigaretu	0	0	1	0	0	1
2. 2. 8.	pláče	0	0	0	1	0	1
2. 2. 9. 1.	má pohlavní styk s manželem/partnerem	0	0	0	1	0	1

Tabulka č. 20: Charakteristika ženy: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 2. 9. 1.	má pohlavní styk s manželem/partnerem	3	1	0	0	0	4
2. 2. 1.	hádá se/nadává	2	0	0	1	0	3
2. 2. 4.	má ráda punk	0	0	0	3	0	3
2. 2. 7.	přijímá představu sebe jako sex. objektu	1	0	1	0	1	3
2. 2. 8.	pláče	2	0	0	0	1	3
2. 2. 2.	neví co chce	0	1	0	0	0	1
2. 2. 3.	zajímá se o svůj vzhled	0	0	1	0	0	1
2. 2. 5.	má ráda mocné muže	0	0	0	0	1	1
2. 2. 6.	kouří cigaretu	0	0	0	1	0	1
2. 2. 9. 2.	má pohlavní styk s cizím mužem	0	0	0	1	0	1
2. 2. 10.	řídí	0	0	0	0	1	1
2. 2. 11.	pije	0	0	0	0	1	1

Zaměstnané ženy (viz tabulka č. 21 a 22) se v textech *Visacího zámku* objevují překvapivě velmi málo. V textech vydaných v letech 1988 až 1993 dokonce pouze jednou, a to jako domovnice. Připomíná stereotypní představu domovnice z filmů jako protivné a hádavé. V druhé polovině alb jsou nejvíce zobrazeny v klasickém ženském zaměstnání jako servírky a kuchařky. Jednak je zde podpořena představa žen, které patří do domácnosti, jednak žen zaměstnaných v neprestížní práci přisouzené ženám (viz kapitola 2. 2. 2 Genderové stereotypy u nás). Představa žen v rámci zaměstnání je tedy velmi stereotypní.

Tabulka č. 21: Charakteristika ženy: povolání v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 3. 1.	domovnice	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 22: Charakteristika ženy: povolání v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 3. 2.	servírka	1	0	1	0	0	2
2. 3. 3.	královna	0	1	0	0	0	1
2. 3. 4.	kuchařka	0	0	0	0	1	1

Označení žen (viz tabulka č. 23 a 24) jsou velmi různorodá a většinou se objevují pouze jednou. Na první polovině alb se častěji objevuje pouze označení žen jako intrikářek (odkaz k zobrazení žen jako harpií, viz kapitola 2. 4 Gender v punktu), což je jim samozřejmě vyčítáno. Na druhé polovině alb jsou v některých případech ženy oslovovány „bejby“, což může naznačovat jejich tradiční bezbrannost, submisivitu apod. Zajímavá je zde konstrukce sexuality, která odkazuje na polaritu děva-panna, tedy na její druhou část. Celkově je zde zobrazení žen celkem stereotypní.

Tabulka č. 23: Charakteristika ženy: označení v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 4. 5.	intrikářka	0	1	2	3	0	6
2. 4. 1.	děva	0	1	0	0	0	1
2. 4. 2.	paní mlh	0	0	0	1	0	1
2. 4. 4.	ženština	0	0	1	0	0	1
2. 4. 7.	kamarádka	0	0	0	1	0	1
2. 4. 11.	krasavice	0	0	1	0	0	1
2. 4. 14.	dáma	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 24: Charakteristika ženy: označení v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 4. 6.	bejby	1	0	0	0	1	2
2. 4. 3.	jeptiška	0	0	0	0	1	1
2. 4. 5.	intrikářka	0	0	0	1	0	1
2. 4. 8.	matka boží	0	1	0	0	0	1
2. 4. 9.	panna	0	1	0	0	0	1
2. 4. 10.	sudička	0	1	0	0	0	1
2. 4. 11.	krasavice	0	1	0	0	0	1
2. 4. 12.	buchta	0	0	1	0	0	1
2. 4. 13.	stopařka	0	0	1	0	0	1

Nadávkami (viz tabulka č. 25 a 26) *Visací zámek* šetří i v případě žen – ve všech textech se objevuje pouze jeden výraz a v poměru k celkovému počtu velmi málo. Tato nadávka je spojená se sémantickou derogací žen (viz kapitola 2. 2. 4 Jazykový sexismus) a je stereotypní.

Tabulka č. 25: Charakteristika ženy: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 5. 1.	baba	0	0	1	0	2	3

Tabulka č. 26: Charakteristika ženy: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 5. 1.	baba	1	0	0	0	1	2

Stejně jako u mužů *Visací zámek* většinou neřeší, v jakém věku zobrazované ženy jsou (viz tabulka č. 27 a 28). Podobně jako muži jsou zobrazovány především jako mladé, jejich věk se však na rozdíl od mužů postupem času nemění. To může být potvrzením mé domněnky, že věk mužů částečně souvisí s věkem samotných členů kapely (není mezi nimi ani jedna žena), zároveň to zřejmě souvisí opět se spojením punku s mladou generací a s požadavkem na ženy, aby byly krásné, přičemž krásné téměř vždy znamená také mladé.

Tabulka č. 27: Charakteristika ženy: věk v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 6. 8.	nelze určit	0	2	6	6	1	15
2. 6. 3.	adolescence	0	2	0	0	1	3
2. 6. 4.	mladší dospělost	0	0	0	1	2	3
2. 6. 5.	střední dospělost	0	0	1	1	0	2
2. 6. 6.	starší dospělost	0	0	1	0	1	2
2. 6. 1.	dětství	0	1	0	0	0	1
2. 6. 7.	stáří	0	0	0	0	1	1

Tabulka č. 28: Charakteristika ženy: věk v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 6. 8.	nelze určit	5	2	1	4	1	13
2. 6. 4.	mladší dospělost	1	0	2	1	2	6
2. 6. 3.	adolescence	0	0	1	1	2	4
2. 6. 5.	střední dospělost	3	1	0	0	0	4
2. 6. 6.	starší dospělost	0	0	1	0	0	1

Shodně s muži jsou ženy nejvíce spojovány s alkoholem (viz tabulka č. 29 a 30), ale v mnohem menší míře. V několika případech jsou spojeny s nevěrou, což je následkem výše zmíněné promiskuity, přičemž je jim nevěra vyčítána. V malé míře se objevují také ženy ve spojení s hudbou, s kriminalitou a s násilím. To může být odkazem na možnost žen stát se v rámci punkové subkultury agresivními a asertivními, jak zmiňuje Leblanc (viz kapitola 2. 4 Gender v punku). Ačkoli se k tomuto tématu *Visací zámek* vyjadřuje velmi málo, lze spojení žen s určitými jevy označit spíše za nestereotypní.

Tabulka č. 29: Charakteristika ženy: s čím je spojována v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 7. 1.	s alkoholem	0	0	2	0	1	3
2. 7. 5.	s nevěrou	0	1	0	1	0	2
2. 7. 2.	s hudbou	0	0	1	0	0	1
2. 7. 3.	s kriminalitou	0	1	0	0	0	1
2. 7. 4.	s násilím	0	0	0	0	1	1

Tabulka č. 30: Charakteristika ženy: s čím je spojována v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1997	2000	2005	2010	
2. 7. 1.	s alkoholem	0	0	0	0	1	1
2. 7. 2.	s hudbou	0	0	0	1	0	1
2. 7. 5.	s nevěrou	0	0	0	1	0	1

Většinou není možné zjistit ani to, v jakém prostoru se ženy nalézají (viz tabulka č. 31 a 32). Co se však týče prostorů, které lze rozpoznat, převažuje na první polovině alb vnitřní prostor, zatímco na druhé polovině alb vnější prostor. Netradiční je v obou vymezených obdobích nejčastější výskyt vnitřního prostoru hospody (který je však výrazně menší než v případě mužů), hned za ním je však tradiční zobrazení žen doma. Netradiční konstrukce je v druhé polovině alb kromě zvýšením výskytu venkovního prostředí (které je naopak překvapivě vyšší než u mužů) posílena také zobrazením žen v práci. Je zde tedy patrná větší míra participace žen ve veřejném životě (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě).

Tabulka č. 31: Charakteristika ženy: v jakém prostoru se nalézá v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
2. 8. 6.	nelze určit	0	0	1	4	1	6
2. 8. 1.	v hospodě	0	1	1	0	1	3
2. 8. 2.	doma	0	0	1	1	0	2
2. 8. 5.	na vlakovém nádraží	0	0	0	0	1	1
2. 8. 7.	venku	0	0	0	1	0	1

Tabulka č. 32: Charakteristika ženy: v jakém prostoru se nalézá v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
2. 8. 7.	venku	0	0	2	1	3	6
2. 8. 1.	v hospodě	4	0	0	0	0	4
2. 8. 2.	doma	1	0	0	1	0	2
2. 8. 4.	v práci	1	0	1	0	0	2
2. 8. 6.	nelze určit	0	2	0	0	0	2

3.4.1.3 Konstrukce vztahů

Vztah mezi mužem a ženou je na první polovině alb (viz tabulka č. 33) konstruován netradičně, neboť je zde zobrazován zejména jako nenávistný a unavený, ale také jako rovnocenný či s převahou ženy. Rovnocennost a ženská převaha se vyskytují v podobné míře jako tradiční patriarchy⁸. V souvislosti s výše zmíněnou promiskuitou se také objevuje tradiční vztah „na jednu noc“. Právě klasická konstrukce vztahu mezi mužem a ženou jako patriarchálního a vztahu „na jednu noc“ pak převažuje na druhé polovině alb (viz tabulka č. 34). Představa patriarchálního vztahu je zde vnímána jako správná, vztah „na jednu noc“ je u mužů přijímán, ženám je vyčítán. Nadále zde má své místo také vztah rovnocenný, takový vztah není odsuzován. Vztah, kde má převahu žena, však mizí. Výrazné zastoupení má vztah bez iluzí, který je ovšem zároveň označován jako fungující. U nefungujícího vztahu není snaha jej zachránit.

⁸ Patriarchát (z řec. *pater* = otec, *arché* = vládnou) je označením pro společnost, kde rozhoduje muž (Petrušek, 1996).

Tabulka č. 33: Vztah mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
3. 3.	nenávistný	0	1	1	6	0	8
3. 2.	unavený	0	0	2	3	0	5
3. 7.	vztah "na jednu noc"	0	0	2	1	1	4
3. 8.	patriarchální	0	0	1	0	2	3
3. 1.	romantický	0	0	1	1	0	2
3. 4.	rovnocenný	0	1	0	0	1	2
3. 6.	snaha jej zlepšit/zachránit	0	0	0	2	0	2
3. 9.	matriarchální	0	0	1	0	1	2
3. 5.	bez iluzí	0	0	0	1	0	1
3. 10.	není snaha jej zlepšit/zachránit	0	0	0	1	0	1

Tabulka č. 34: Vztah mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
3. 8.	patriarchální	2	1	4	1	2	10
3. 5.	bez iluzí	3	1	0	2	0	6
3. 4.	rovnocenný	2	1	0	2	0	5
3. 7.	vztah "na jednu noc"	2	0	2	0	1	5
3. 10.	není snaha jej zlepšit/zachránit	1	0	0	4	0	5
3. 1.	romantický	1	1	1	1	0	4
3. 2.	unavený	1	0	0	0	1	2
3. 3.	nenávistný	0	0	0	2	0	2
3. 6.	snaha jej zlepšit/zachránit	0	1	0	0	0	1
3. 9.	matriarchální	0	0	0	1	0	1

Rozdílnost ve vztahu mezi mužem a ženou (viz tabulka č. 35 a 36) je nejčastější na základě manželského stavu, neboť *Visací zámek* manželství odsuzuje. V podstatě jej označuje za ničitele harmonického vztahu. To může být projevem punkové nonkonformity (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě). Párkrát se objevuje rozdíl ve vztahu na základě etnicity, což je stereotypní, vzhledem k celkovému počtu textů však celkem bezvýznamné.

Tabulka č. 35: Rozdílnost ve vztahu mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
4. 4.	nelze určit	0	0	0	2	0	2
4. 2.	manželského stavu	0	0	1	0	0	1
4. 3.	etnicity	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 36: Rozdílnost ve vztahu mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
4. 2.	manželského stavu	1	1	0	1	0	3
4. 3.	etnicity	1	0	0	0	0	1

Ke vztahu mezi muži (viz tabulka č. 37 a 38) se v rámci první poloviny alb nevyjadřují téměř vůbec, dominuje zde tradiční ruční vyřizování účtů (viz kapitola 2. 2. 3. 1 Jak rodiče vychovávají své děti). To je celkem výrazné i na druhé polovině alb, zde však převládá vztah přátelský, který je projevován zejména společným popíjením piva. Zajímavé je, že se v prvním polovině alb přátelský vztah nevyskytuje.

Tabulka č. 37: Vztah mezi muži v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
5. 2.	ruční vyřizování účtů	0	1	1	0	1	3
5. 1.	vypočítavý	0	1	0	0	0	1
5. 3.	nenávistný	0	0	0	1	0	1

Tabulka č. 38: Vztah mezi muži v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
5. 4.	přátelský	2	1	3	1	3	10
5. 2.	ruční vyřizování účtů	1	1	0	0	1	3
5. 1.	vypočítavý	0	0	0	1	0	1
5. 3.	nenávistný	0	0	0	0	1	1

Vztahem mezi ženami (viz tabulka č. 39 a 40) se *Visací zámek* nezaobírá vůbec. Ačkoli jsem předpokládala alespoň dvě základní kategorie vztahu – přátelský a nenávistný, nenalezla jsem je v textech ani jednou. Skupina se zajímá především o muže, ženy jsou zde zmiňovány pouze ve vztahu k mužům. To podporuje stereotypní

zobrazení žen jako přítelkyň, společnic a dalších pasivních rolí vztahujících se k aktivním rolím mužů (viz kapitoly 2. 2. 3. 1 Jak rodiče vychovávají své děti a 2. 4 Gender v punku).

Tabulka č. 39: Vztah mezi ženami v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
6. 1.	přátelský	0	0	0	0	0	0
6. 2.	nenávistný	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 40: Vztah mezi ženami v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
6. 1.	přátelský	0	0	0	0	0	0
6. 2.	nenávistný	0	0	0	0	0	0

3.4.1.4 Zobrazení moci

Moc (viz tabulka č. 41 a 42) jsem rozdělila podle pohlaví, aby bylo zřetelné, komu je přisuzována a komu ne. V textech vydaných v letech 1988 až 1993 nejsou ženy v souvislosti s mocí zmíněny ani jednou. Muži jsou zde dvakrát zobrazeni jako někdo, kdo moc nemá, protože nemá peníze. Jednou má muž moc díky prestižnímu povolání, za to je ovšem *Visacím zámek* odsouzen. V první polovině alb má tedy *Visací zámek* k moci negativní vztah a nevnímá ji zřejmě jako důležitou pro dobrý život. V druhé polovině alb se již k moci vyjadřuje i u žen, ovšem výrazně méně než u mužů. Muži zde mají moc díky prestižnímu povolání, které již není ve všech případech odsuzováno. Vlastnění a nevlastnění peněz je zde v rovnováze. Přibližují se zde tedy ke stereotypní představě mužů jako mocných, nadále se však občas objevují muži, kteří mocí nedisponují a nejsou proto vnímáni jako podřadní (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě). To může odkazovat k drsnému životu, jenž punk klasicky zobrazuje v písních (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě).

Tabulka č. 41: Moc v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
7. 1.	muž	/	/	/	/	/	/
7. 1. 2.	chudý	0	0	0	2	0	2
7. 1. 3.	prestižní povolání	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 42: Moc v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
7. 1.	muž	/	/	/	/	/	/
7. 1. 3.	prestižní povolání	1	1	0	0	3	5
7. 1. 1.	bohatý	0	0	0	0	2	2
7. 1. 2.	chudý	1	0	0	1	0	2
7. 2.	žena	/	/	/	/	/	/
7. 2. 1.	bohatá	0	0	1	0	0	1
7. 2. 2.	chudá	1	0	0	0	0	1
7. 2. 3.	prestižní povolání	0	1	0	0	0	1

3.4.1.5 Jazykový sexismus

Nejčastějším sexistickým „prohřeškem“ (viz tabulka č. 43 a 44) *Visacího zámku* je po celou dobu jejich tvorby využití generického maskulina, které je však téměř vyváženo jeho nevyužitím (viz Kódovací instrukce, za jakých podmínek ho nebylo využito). Stigmatizace starších žen se *Visací zámek* dopouští pouze v případech označení žen „babou“. Zejména na druhé polovině alb se objevuje tradiční umístění feminina za maskulinum, to je však opět téměř vyvážené jeho umístěním před maskulinum. Lze najít také oslovení žen z hlediska jejich vztahu k mužům, ovšem ve velmi málo případech. Ačkoli se sexismus v textech objevuje, je vzhledem k celkovému množství textů obsažen v malé míře a sexistická pochybení bývají vyvážena nesexistickým zacházením s jazykem. Celkově se s přibývajícím časem *Visací zámek* sexismu úspěšně vyhýbá.

Tabulka č. 43: Sexismus v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1988	1990	1991	1992	1993	
8. 2.	generické maskulinum	1	3	3	0	3	10
8. 3. 1.	nevyužití generického maskulina	0	4	1	1	3	9
8. 1. 1.	stigmatizace starších žen	0	0	1	0	2	3
8. 1. 2.	oslovení ženy z hlediska vztahu k mužům	0	0	1	0	0	1
8. 1. 3.	umístění feminina za maskulinum	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 44: Sexismus v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

Číslo kódu	Kategorie	Množství výskytu na albu z roku:					Celkem
		1994	1996	2000	2005	2010	
8. 2.	generické maskulinum	0	0	3	2	1	6
8. 3. 1.	nevyužití generického maskulina	1	0	1	2	0	4
8. 3. 2.	umístění feminina před maskulinum	0	0	0	2	2	4
8. 1. 3.	umístění feminina za maskulinum	0	2	0	1	0	3
8. 1. 1.	stigmatizace starších žen	1	0	0	0	0	1
8. 1. 2.	oslovení ženy z hlediska vztahu k mužům	0	0	1	0	0	1

3.4.2 Zhodnocení výsledků analýzy

3.4.2.1 Konstrukce maskulinity

Po celou dobu své tvorby se *Visací zámek* drží z hlediska vyjadřování citů netradiční představy o maskulinitě, neboť muži mohou dávat najevo city. Stojí tedy v opozici k zásadnímu problematickému požadavku společnosti, že muži můžou dávat najevo pouze hněv (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě). V rané tvorbě *Visacího zámku* mohou být muži také zpočátku slabí a submisivní, to je však postupem času nahrazeno pro muže typickou dominancí.

V ostatních aspektech spojovaných s maskulinitou ale po celou dobu jejich tvorby vládnu stereotypní představy. Velmi výrazné je téma sexuality, v rámci které je propagována pro muže typická promiskuita. Ta je však v druhé polovině tvůrčího období alespoň oslabena početním vyvážením pohlavního styku s partnerkou či manželkou. K sexualitě mezi muži se kapela nevyjadřuje vůbec, upustili tedy od kořenů punku souvisejících s vlivem Davida Bowieho, který začal jako první bojovat proti sexuálním předsudkům (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě). Tradičně také muži vnímají ženy jako sexuální objekt, což může posilovat představu ženského těla jako těla-pro-druhého (viz kapitola 2. 2. 1. 2 Ženské tělo). Jinak jsou muži zobrazováni jako racionální a někdy také necitliví až krutí, přičemž toto zobrazení mužů postupem času zesiluje.

Tradičně se také muži objevují ve spojení s alkoholem a dalšími omamnými látkami (náhlý výskyt marihuany může souviset obecně s nástupem měkkých drog), v souvislosti s alkoholem se nejčastěji nachází v prostoru hospody. Je třeba podotknout, že jsou více zobrazováni uvnitř než venku. S výskytem mužů doma je spojeno dívání se na televizi, které odpovídá klasické domácnosti, kdy muž po příchodu ze zaměstnání

pouze relaxuje a žena se stará o domácnost (viz kapitola 2. 2. 2 Genderové stereotypy u nás). Klasicky má také muž kladný vztah k fotbalu, což je spojeno s (v textech často proklamovaným) punkem (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě).

Nejčastěji jsou muži adolescenty či spadají do mladší dospělosti, což opět odkazuje k punku a jeho spojení s mladou generací. Ačkoli se mládí objevuje po celou dobu jejich tvorby, postupem času se vyskytuje také střední a poté starší dospělost, shodně s přibývajícím věkem členů skupiny. Stereotypní konstrukci maskulinity podporují také nadávky, zaměstnání vyžadující fyzickou či technickou zdatnost či jej lze považovat za prestižní (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě), ale také označení mužů, např. ochránce žen. Některá označení se však tematicky drží mužů, kteří nejsou mocní a souvisí s drsným životem, o kterém mluví punk (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě).

Celkově lze říct, že s postupem času se skupina přiklání k tradiční konstrukci maskulinity, zásadní rozdíl je pouze v netradiční představě citlivých mužů. V podstatě mužům ukazuje, že jsou skutečně těmi, kdo vládou, a proto mohou dle libosti pít alkohol, kouřit cigarety a marihuanu a mít pohlavní styk s ženou, nezáleží zda s vlastní či cizí.

3.4.2.2 Konstrukce femininity

Ženy jsou v textech *Visacího zámku* přítomny výrazně méně než muži a často jsou zde zobrazeny jako partnerky či fanynky či v jiných pasivních rolích, odkazujících k aktivním rolím mužů. Ženy jsou tedy zpravidla definovány prostřednictvím vztahů k mužům.

Po celou dobu jsou také posuzovány z hlediska vzhledu, což posiluje „mýtus krásy“ a tělo-pro-druhého (viz kapitola 2. 2. 1. 2 Ženské tělo). V první polovině alb *Visací zámek* naznačuje, že ženy nesplňují ideál krásy a vyčítají jim to, v druhé polovině alb pak mluví o ženách krásných a tedy splňujících ideál. Tradiční konstrukce femininity pak pokračuje požadavkem, aby ženy byly dobrými hospodyňkami a aby byly starostlivé, citově založené a věrné.

Právě téma věrnosti je celkem zajímavé. V první polovině alb jsou totiž ženy vyobrazeny jako promiskuitní a je jim to vyčítáno, v druhé polovině pak již mají pohlavní styk pouze s manželem či partnerem. Netradiční aspekt v konstrukci femininity byl tedy postupem času nahrazen tradičním, ten byl však požadován již od začátku. Jde o jakési přijetí své ženské role, která má být submisivní. Výjimkou je zobrazení žen jako fyzicky zdatných a dominantních, což není odsuzováno, ale v textech se vyskytují zřídka. Naopak se ženy tradičně objevují jako hloupé, citově nevyrovnané, bezbranné, frigidní, neví co chtějí. Tyto vlastnosti jsou jim však oproti výše zmíněným vlastnostem vyčítány (viz 2. 2.1 Genderové stereotypy v západním světě).

V první polovině alb jsou často označeny za intrikářky, což částečně souvisí s promiskuitou. To odkazuje k zobrazení žen jako harpií (viz kapitola 2. 4 Gender v punku). V zaměstnání se ženy zpočátku neobjevují vůbec, později už sice ano, ale v tradičních ženských povoláních (viz kapitola 2. 2. 2 Genderové stereotypy u nás). Co se týče věku jsou celou dobu zobrazeny nejvíce jako mladé, což zřejmě souvisí s jejich krásou. V souvislosti s propagací punku v ženské části populace jsou párkrát spojovány s kriminalitou a s násilím a s tím související možností agresivity a asertivity (viz kapitola 2. 4 Gender v punku).

V první polovině alb jsou nejvíce zobrazeny v hospodě, je však třeba podotknout, že výrazně méně než muži. V druhé polovině pak převažuje venkovní prostředí, což pro ženy není typické (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě). Nadávka se objevuje pouze jedna a pouze zřídka, je však stereotypní a odkazuje k sémantické derogaci žen (viz kapitola 2. 2. 4 Jazykový sexismus). Nevyjadřují se ani k sexualitě mezi ženami, jak by se dalo od punkové skupiny očekávat (viz kapitola 2. 3. 1. 1 Punk v západním světě).

Také u konstrukce femininity je tedy zřejmý posun od poněkud netradičních představ směrem k tradičním, kdy je skupina *Visací zámeček* v určitém zasetí mainstreamové společnosti. Zásadní je totiž u žen krása, což by u punkové subkultury být neměla. Dále musí ženy být věrné, musí být dobrými hospodyňkami, musí mužům naslouchat a být jim oporou. Na druhou stranu by ale neměly být hloupé, citově nevyrovnané a je patrný i náznak toho, že by si neměly nechat všechno líbit. Můžou se mužům rovnat, nesmí je však převyšovat.

3.4.2.3 Konstrukce vztahů

Vztah mezi muži a ženami je zpočátku konstruován velmi netradičně, a to především jako nenávistný a unavený, zároveň také jako rovnocenný či s převahou ženy. Ženská převaha je považována za původce problémů ve vztahu a postupem času je nahrazena vztahem patriarchálním, který je vnímán jako správný (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě). Vztah rovnocenný odsuzován není, objevuje se však méně než vztah patriarchální. Výrazný je po celou dobu vztah „na jednu noc“, který stereotypně v případě mužů nevadí, v případě žen ano.

Vztah nenávistný a unavený je však postupně nahrazen vztahem bez iluzí. Takový vztah je však podporován, neboť je vnímán jako funkční. Nepožadují tedy od žen slepou oddanost mužům. Celkově lze konstatovat postupné nahrazení nestereotypní konstrukce vztahu mezi muži a ženami za konstrukci stereotypní, nadále je zde však prostor pro vztah rovnocenný, v žádném případě však ne takový, kde by vládla žena. Rovnost je maximum, kterého můžou ženy dosáhnout, nesmí muže převýšit. Po celou dobu se *Visací zámeček* drží názoru, že manželství vztah ničí a odsuzuje jej.

Zpočátku není vztah mezi muži popisován jako přátelský, mluví se o něm především v souvislosti s ručním vyřizováním účtů. Postupem času dozraje v přátelské popíjení piva, objeví-li se však nějaká nesrovnalost, řeší to nadále ručně (mimo jiné v rámci ochrany žen) (viz kapitola 2. 2. 1 Genderové stereotypy v západním světě a kapitola 2. 2. 3. 2 Jak rodiče vychovávají své děti). Vztah mezi ženami se neřeší, ženy jsou zmiňovány pouze ve vztahu k mužům a zřejmě se objevují v textu především díky mužům a prostřednictvím jich (viz kapitola 2. 2. 3. 2 Jak rodiče vychovávají své děti).

3.4.2.4 Zobrazení moci

Zpočátku se *Visací zámek* k moci příliš nevyjadřuje a když už, tak negativně (což je nestereotypní) a jen ve vztahu k mužům (to je stereotypní). Později se sice vyjadřují k moci i v souvislosti se ženami, ovšem opět výrazně méně než s muži. Muži jsou nejčastěji zobrazeni v souvislosti s prestižním povoláním, což je někdy odsuzováno (v souvislosti se zkažeností charakteru) a někdy ne. Časté je také zobrazení mužů nemajetných, tedy tvrdý život zobrazovaný v punku. I takoví muži si umí dosyta užívat života, v některých případech si však po penězích postesknou.

3.4.2.5 Jazykový sexismus

V poměru k celkovému počtu analyzovaných textů vnímám počet sexistických prohrěšků za celkem malý. Nejčastějším problémem je nekritické využívání generického maskulina, které je však téměř vyváženo jeho nevyužitím. Stigmatizace starších žen se *Visací zámek* dopustil vždy v souvislosti s nadávkou „baba“. Umístění feminina za maskulinum bylo podobně jako generické maskulinum vyváženo protikladným jevem, tedy jeho umístěním před maskulinum. Podle mého názoru není jazykový sexismus u *Visacího zámku* závažným problémem, neboť se mu většinou úspěšně vyhýbají.

4 Závěr

Ve své práci jsem zkoumala, jak jsou maskulinita a femininita konstruovány v textech přední punkové skupiny *Visací zámek*. Vycházela jsem z předpokladu, že punk v českém prostředí, stejně jako punk v západním světě, nabízí alternativní konstrukce maskulinity a femininity. Jak totiž tvrdí Leblanc (2000), punková subkultura nabízí ženám možnost asertivity a agresivity a nezatěžuje je konstrukty „hodné holky“.

Na základě analýzy jejich textů, které tematizovaly ženy, muže či jejich vztahy, jsem došla k závěru, že skupina *Visací zámek* skutečně nabízí alternativní konstrukce maskulinity a femininity, s přibývajícím věkem se však tyto konstrukce vyvíjí směrem k tradičnímu pojetí maskulinity a femininity. Je třeba ocenit, že muži v jejich textech mohou dávat najevo své city, aniž by ztratili svou mužnost. Ženy mohou být mužům rovny, neplatí to však v případě promiskuity. Velkým negativem je stereotypní požadavek krásy u žen. Ženy se v textech objevují vždy v určitém vztahu k muži. Celkově musím bohužel konstatovat, že jsou konstrukce maskulinity a femininity v rámci kohorty *Visacího zámku* do velké míry v zajetí konstrukcí maskulinity a femininity mainstreamové společnosti a nenabízí tedy výraznější alternativu. K předsudkům ohledně etnicity, pohlavní orientace, třídy či věku se nevyjadřují. Je však třeba je pochválit za téměř nesexistický jazyk.

Tento výzkum má samozřejmě omezený záběr a nabízí se tedy spousta dalších směrů výzkumu, které moje práce otevírá. Výzkum by bylo možné založit na rozhovorech. Velmi zajímavý by byl pohled z druhé strany, tedy pohled skalních fanoušků skupiny *Visací zámek*. Jak vnímají jejich texty, zda jsou podle nich konstrukce maskulinity a femininity tradiční či netradiční. V souvislosti s fanouškovskou základnou lze také zkoumat její složení, tedy zda se zvyšuje její průměrný věk spolu s věkem členů skupiny, nebo zda mezi fanoušky převládá mladá generace, která je s punkem spojována. V souvislosti s tím by se dalo zjistit, jestli fanoušci z odlišných věkových kategorií vnímají skupinu *Visací zámek* rozdílně. Zajímavý bude také jejich názor na věk členů skupiny *Visací zámek* i na věkové rozmezí fanoušků skupiny. Nabízí se také zkoumání samotných členů skupiny. Bylo by zajímavé zjistit, zda si vůbec uvědomují, že jsou jejich texty postavené na stereotypech.

Literatura

- BEAUVIOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. ISBN 11-071-66.
- BERGER, Peter L. *Pozvání do sociologie: Humanistická perspektiva*. 3. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2007. ISBN 978-80-87029-10-7.
- BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5.
- COFFEY, Amanda a Paul ATKINSON. *Making sense of qualitative data: complementary research strategies*. London: SAGE Publication Ltd., 1996. ISBN 0-8039-7052-8.
- DECARLI VALDROVÁ, Jana. Ženská a mužská role v jazyce. In: *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004, 9 - 16. ISBN 80-903228-3-2.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0139-7.
- DVORSKÁ, Lenka. *Stereotypy obětí a pachatelů domácího násilí v pořadu Sama doma*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.
- FUCHS, Filip. *Kytary a řev, aneb co bylo za zdí*. Vydané vlastním nákladem, 2002.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vydání první - dotisk. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- GJURIČOVÁ, Šárka. Konstrukce gender: Maskulinita a femininita z odlišných perspektiv. In: *Společnost mužů a žen z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund Praha, 1999, 69 - 81.
- GUBA, Egon G. a Yvonna S. LINCOLN. Competing Paradigms in Qualitative Research. DENZIN a Yvonna S. LINCOLN. *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications, 1994, s. 105-117. ISBN 0-7619-2757-3.
- HAGEN, Lou Fanánek. *Tak to bylo, tak to je ...* 1. vyd. Řitka: Daranus, 2007. ISBN 978-80-86983-20-2.
- HAVELKOVÁ, Hana. První a druhá vlna feminizmu: podobnosti a rozdíly. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 168-182. ISBN 80-903228-3-2.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Druhé aktualizované. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HEŘMANSKÝ, Martin a Hedvika NOVOTNÁ. Hudební subkultury. In: JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 2011, 89 - 110. ISBN 978-80-7036-315-7.

- HOLTZMAN, Linda. *Media Messages: What Film, Television, and Popular Music Teach Us About Race, Class, Gender, and Sexual Orientation*. New York: M. E. Sharpe, 2000. ISBN 0-7656-0336-5.
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-018-6.
- CHODOROW, Nancy. *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. London: University of California Press, Ltd., 1978. ISBN 0-520-03892-4.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KEARNEY, Mary Celeste. The Missing Links: Riot grrrl-feminism-lesbian culture.
- WHITELEY, Sheila. *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*. London: Routledge, 1997, 207 - 229. ISBN 0-415-14671-2.
- KLEIN, Melissa. Duality and Redefinition: Zouny feminism and the Alternative Music Community.
- HEYWOOD, Leslie a Jennifer DRAKE. *Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997, 207 - 225. ISBN 0-8166-3005-4.
- LEBLANC, Lauraine. *Pretty in Punk: Girls' Gender Resistance in a Boys' Subculture*. 2. vyd. New Brunswick, New Jersey, London: Rutgers University Press, 2000. ISBN 0-8135-2650-7.
- MCCLARY, Susan. *Feminine endings: music, gender and sexuality*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002. ISBN 0-8166-4189-7.
- MILES a HUBERMAN. *Qualitative Data Analysis*. London: Sage, 1994. ISBN 0-8039-5540-5.
- MURPHY, Robert F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-53-2.
- MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice: Bohumír Němec-Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.
- NAVRÁTILOVÁ, Jolana a Lucie JARKOVSKÁ. Mýtus krásy. In: *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, 129 - 136. ISBN 80-903228-3-2.
- OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- Praktický projekt Český rozhlas o České televizi. REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004, s. 71-149. ISBN 80-246-0827-8.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

ŘÍČAN, Pavel. Život žen s muži jako válka?. In: *Společnost mužů a žen z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund Praha, 1999, 83 - 99.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TURINO, Thomas. *Music as Social Life: The Politics of Participation*. Chicago: University of Chicago Press, 2008. ISBN 978-0-226-81697-5.

VALDROVÁ, Jana. Gender a jazyk. In: SMETÁČKOVÁ, Irena a Klára VLKOVÁ. *Gender ve škole*. 1. vyd. Praha: Otevřená společnost, o. p. s., 2005, s. 57-59. ISBN 80-903331-2-5.

VANĚK, Miroslav. Kytky v popelnici: Punk a nová vlna v Československu. VANĚK, Miroslav et al. *Ostrůvky svobody: Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, 175 - 235. ISBN 80-7285-016-4.

Internetové zdroje

Alba, texty, ... *Visací zámek* [online]. 2011 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.visaci.cz/cs/alba.php>

Visací zámek: O kapele. *Bandzone.cz: Žijeme hudbou* [online]. 2009 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://bandzone.cz/visacizamek?at=info>

Filmy

Petr Zelenka (1993): *Visací zámek v letech 1982 – 2007*

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Charakteristika muže: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 2: Charakteristika muže: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 3: Charakteristika muže: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 4: Charakteristika muže: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 5: Charakteristika muže: povolání v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 6: Charakteristika muže: povolání v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 7: Charakteristika muže: označení v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 8: Charakteristika muže: označení v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 9: Charakteristika muže: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 10: Charakteristika muže: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 11: Charakteristika muže: věk v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 12: Charakteristika muže: věk v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 13: Charakteristika muže: s čím je spojován v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 14: Charakteristika muže: s čím je spojován v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 15: Charakteristika muže: v jakém prostoru se nalézají v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 16: Charakteristika muže: v jakém prostoru se nalézají v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 17: Charakteristika ženy: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 18: Charakteristika ženy: přídavná jména v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

- Tabulka č. 19: Charakteristika ženy: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 20: Charakteristika ženy: slovesa v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 21: Charakteristika ženy: povolání v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 22: Charakteristika ženy: povolání v textech Visacího zámku v letech 1994 - 2010
- Tabulka č. 23: Charakteristika ženy: označení v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 24: Charakteristika ženy: označení v textech Visacího zámku v letech 1994 - 2010
- Tabulka č. 25: Charakteristika ženy: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 26: Charakteristika ženy: nadávky v textech Visacího zámku v letech 1994 - 2010
- Tabulka č. 27: Charakteristika ženy: věk v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 28: Charakteristika ženy: věk v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 29: Charakteristika ženy: s čím je spojována v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 30: Charakteristika ženy: s čím je spojována v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 31: Charakteristika ženy: v jakém prostředí se nalézá v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 32: Charakteristika ženy: v jakém prostředí se nalézá v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 33: Vztah mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 34: Vztah mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 35: Rozdílnost ve vztahu mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 36: Rozdílnost ve vztahu mezi mužem a ženou v textech Visacího zámku v letech 1994 - 2010
- Tabulka č. 37: Vztah mezi muži v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 38: Vztah mezi muži v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010

- Tabulka č. 39: Vztah mezi ženami v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 40: Vztah mezi ženami v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 41: Moc v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 42: Moc v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010
- Tabulka č. 43: Sexismus v textech Visacího zámku v letech 1988 – 1993
- Tabulka č. 44: Sexismus v textech Visacího zámku v letech 1994 – 2010